

دەزگای چاپ و بلاوکردنەوہی

زنجیرە ی رۆژنئییری

*

خاوەنی ئیمتیاز: شەوکت شیخ یەزیدین

سەرئووسەر: بەدران شەھمەد ھەبیب

ناوونیشان: دەزگای چاپ و بلاوکردنەوہی ئاراس، گەرەکی خانزاد، ھەولێر

ھۆنەرئ نئیسین چاوا باش بنئیسین؟

دیاری: بۆ وان خودان قەلەما ئەوین ھەرگاف راستییی دکەنە ھیقینی

نقیسینین خۆ

کتیب: ھۆنەری نقیسینی چاوا باش بنقیسین؟

نووسینی: جگەرسۆز پیندرۆیی

بلاوکراوەی ئاراس- ژمارە: ۳۸۶

دەرھینانی ھونەری ناوہوہ: حاجی دلاوەر صادق

بەرگ: ئاراس ئەکرەم

ھەلەگری: نۆسەر

سەرپەرشتیی چاپ: ئاوەرەحمانی حاجی مەحمود

چاپی یەکەم، ھەولیر- ۲۰۰۵

لە کتیبخانە گشتیی ھەولیر ژمارە (۳۳۲) ی سالی ۲۰۰۵ ی دراوہتی

ھۆنەری نقیسینی چاوا باش بنقیسین؟

جگەرسۆز پیندرۆیی

پیشگووتن

خویندن مینا بریشقه چوونتییه
نقیسین مینا بلندبوونتییه
مارتن

ههلبهت نقیسین هه می چاخ و سه رده ما بو پیشقه برنا کاروانی ژیان
کهت و کومین جفاکیت مروّقایه تییه ژ گرنگیه کا فره زور یا به هره مه نده،
ژبه رکو مینا خه تیره کا گهش و هه لکری دکاریت کونجین رهش و تاربتین
شاشی و نه فامیی و نه خوینده واربی روّناهی بکهت و شهوقی بده تهف
هه می ناله کی.

له ورا مروّقی مینا تشته کی هه ری فره و پیدقی به هره ژ نقیسین
وهرگریه و ژ بو نا ریکخستنا ژیان و شارستانیه تی بکار ئینایه.

ب پشت راستیقه ئەم دکارین بیژین هه می ئەف ئافراندن و
دهستکه فتین ته کنه لوژی و هونه ری ئەوین دقئ سه رده میدا هاتینه
دهسته به رکن، به ره هه می قه ریژا زاناو شاره زاو فره هه نگین شارستانیه تین
به ری نه ایه و ئەم هه می قه ردارین بزاف و پیکولا که سین بو رینه، چونکی
ئو ب خه بات و ماندی بوونا خو کارینه زور قویناغین عاسی و ئالوز
ببرن و شوپا پر چه پ و چوپرو ئەقرازو نشیقا پیشقه چوونتی ژ مه را تهخت
بکهن.

ئیک ژ گرنگترین دهستکه فت و شانازیین نقیسین ئەوه کاریه ب
دریژیا سه رده مین بوری هه تا نه او د پاشه روژیدا ژی بیسته ناغه ندو
خویندنگه ه ژ بو نا فیروونی و زانینی و تیگه هاندنی و پیگه هاندنی بو
جیهانا مروّقایه تییه خری، هه روه سا شیایه مروّقان ژ هه ری و ته فنا

نه خوینده واربی قورتال بکهت و ل هه سپی خوینده واری و زانینی سو بار
بکهن.

قیجا روّلی نقیسین د چیکرنا شه نگست و ئاهاهیی ژ یاری و
شارستانیه تییدا قهت و قهت نا هیته مانده ل کرن، چونکی شارستانیه ت
بی نقیسین مینا که له خه کی بی جانه. هه ر ب په رین نقیسین و زانینی
مروّق کاری ب سه ر زور نه په نیین ئەسمان و عه ردو ده ریادا هه لبیت.
ئوین هیشتا تاما خوینده واری و زانینی هه لئه مرئی ئەقی راستیا
سه لماندن باشت دزانن و هه ست پیدکهن کو قه درو ریژو پله و پایین
خویندن و نقیسین چهنده!

له ورا مه ب فه ر زانی ل دیف شیان و ژیه اتنا خو دقئ کتیبیدا باسی
هونه ری نقیسین بکهین و روّناهییه کی بیخینه سه ر قی باه تی گرنگ و
به دار، نه مازه بو هیخازین مینامه تازه بوینه شه بیدایین نقیسین و
لبه ره دقئ قادیدا هه سپی وان توژی بکهت.

قی کتیبی ده رگه هتی چهن دین کتیبین فارسی قوتایه و ژ سه روکانیا
وان تینیشکا خو شکان دیه و مفاو به ره کی هه ژی و شایسته ژیه و رگریه،
دناف په راویژو ل دیماهییکا قی کتیبیدا ئیمارّه ب فان ژیده ران هاتیه
کرن.

ئەف کتیبه ل به راهیکتی باسی به او گرنگی نقیسین دکهت، قیجا
خوینه ری ل چاوانیا باهت و کتیب نقیسین ئاشنا دکهت و دهستی وی
دگریت دا بکاریت ب پشت راستی قه ل ئەقرازی رکی نقیسینیدا سه ر
بکه قیت و بو پیشقه گاغا پا قیژیت، پاشی باسی گرنگی زمانی و
که ره ستین دی دکهت ژ بو داریتنا باه تی هه ر نقیسینه کی، هه روه ها
قویناغ و ته رزین نقیسین ب خوینه ری دده ته نیاسین، پاشی هه می وان
بناسه و ئەگه را دئبخیته به رچا ف ئەوین پیدقی بو ئافراندنا نقیسینه کا

سه ركه فتي، ههروه سا ئه و خهسله تين ههژى ئه وپين گه ره كه ل دهف هه ر
نقيسكاره كى هه بن، دهينه دياركرن و شروقه كرن. پاشى لدور هه لىژارتنا
په يفت و زارافين زمانى و زمانى وه رگيرانى و گرنگيا رينقيسى و
گرامه رى د هه ر دهقه كا نقيسينيدا داخويانين فه ر هاتينه دان، دپرته كا
دييا قى كتيبيدا بو خوينه ران سه ده مين پالده ر بو بوشكرنا جو كا
نقيسينى ده ست نيشان دكه ت، دگه ل رافه كرنا كاكلكا هه ر دهقه كى و
هه ميا ب ميناك دئىخيته به ر ده ستى خوينه رى و زور تشتين فه ر كو
هيشتا بو نقيسكارين ده ستپيكي و نداو نه په نن خويا دكه ت.

هه رچه نده ئه ف كتيبه چ ژ ئالى كاكلك و ناغه رو كى فه يان ژ ئالى
روخسارى فه يان ژ ئالى داريننى فه ، يا بى لنگه رى و كيماسى نيبه ،
لى چونكى هه تا نها ژ ئالى خودان قه له م و نقيسكارين مه فه په رده ل
سه ر قى باه تى هه ژى و گرنگ نه هاتيه فه دان، له ورا هيشيا مه ئه وه
ئه ف كارى مه ببسته ته وه ره ك بو ده وله مه ندكرنا قى باه تى هه ستيارو
به ركه فتي.

ل دياهيكى هيشيدارين ئه ف كتيبه دهرزه كا بچيك ژ فالاهييا
كتيبخانا كوردى پر بكه ته فه و خوينه رين هيشا ژى به هرى ژيوه رگرن.

جگه رسوز پيندرؤبى

هه ولير / ۲۰۰۴

نقیسین ھونەرە یان بەھردیە؟

ھەلبەت تشتەکی خۆباو بەرچاڤە نقیسینی رۆلەکی ديارو مەزنی ھەبووی و یی ھە دچیکرنا ژبیاری و شارستانبە تیدا ھەر ل دەستپیکا ژیانئ ھەتا ئیرو ژئ، چونکی بەرھەمی بیدەرە ھزرشان و ژیزانان بوویە و فیرگەھەکا مەزنا تیکەھاندن و پیکەھاندنا کەت و کۆمبەن جفاکبەن مەرفایە تیئ بوویە. نقیسینی ھەمی چاخ و دەما دریکخستنا کاروبارین ژیانیدا رۆلەکی شەنگستی گبیرایە و پبپەلانکەکا مومک بوویە ژبۆنا ژبھەلبرنا شیان و ھبیزین مەرفای بەرھەف ئەسمانی بلند ھەبب.

نقیسین ئەگەر یا ب کبیرھاتی و ژبھاتی و نەمر بیتن دکاریت ھەمی رۆژاو ھەمی ھەبشاو ھەمی سالا دگەل ھەلاتنا رۆژەکا نوئ تازە ببیتە ڤەو ھەبوونا خۆب سەلمینیت، ھەر وەسا ب کلیلا وئ پەياما ڤبھەمی و ھەلگرتنی دکاریت بچبیتە د ناڤ ھەمی دلانداو دەرگەھبەن وان ڤەکەت.

ئەگەر نقیسین ل سەر دەبکی شانۆیا ژیانئ یا وندا با ھە مەرفایە تیدا د ناڤ گۆما مەندا شاشی و نەفامیادا یا نقووم بیت.

گرنگیا نقیسینی د ژیانیدا پاشی گرنگیا پەبیشینی دەبیت وە بەراھیکا ڤەخوبندنی دکەڤیت، چونکی کەسێ خوبندەوار نکاریت تشتەکی ڤەخوبنیت ھەتا نەبیتە نقیسین. ھەر نقیسینە ژئ مەرچەکی شەنگستی بو نەھیلان و ژ ناڤبرنا نەخوبنەوارب.

ھەر وەھا نقیسین نامرازەکی کارایە ژ بو پاراستنا کەلەپووری و ڤەگواستنا وی، ژبەرکو نامیرئ ھەڤبەندی کربنییە د ناڤبەرا ھەر و بۆری و پاشەپۆژتیدا، ھەر وەسا د ناڤبەرا قوبناغین دویر و نیزبکدا، ھەر وەسا نامرازئ تۆمارکنا بوویەر و ڤەومینایە و بناسەو سەدەما ئافرانندییە ژئ، چونکی ھەر بریکا نقیسینییە تورەڤان و ھۆزانشان بەرھەمبەن خوبین تورەبی د ئافربن.

بناسەکا گرنگە بو پاراستنا شاکاران ژمرنەکا مسوگەر، نەمازە دچەرخبین بۆریدا، ژبەر کو ئەگەر ئەو شاکارو بەرھەمبەن پبیتۆل و بلیمەتین جیھانی پبشکەشی جیھانا مەرفایە تیئ کرین، بریکا نقیساندنی نەھاتبانە تۆمارکرن، ھەر دا لە پبیش چاقان وندا بن و مە نە دکاری بەھری و مفاى ژبۆەرگربن.

تشتەکی ديارو خۆبایە کو نقیسین تایەکە ژ تایبەن ھونەری، ئانکو ھونەرەو وپۆی مینا ھەمی تایبەن دی رئ و شوین و یاساو بناغین خۆ ھەنە، لەورا ھەر کەسێ ل بەر بیت ڤی کراسی بکەتە بەرخۆگەرەکە ب ئاواپەکی زانستی و راست و دروست تیدا شارەزا ببیت، دا بکاربیت ب ڤی ریکئ خزمەتا مەرفایە تیئ بکەت.

جوداھیا ھونەری نقیسینی دگەل ھونەربەن دی مینا جوداھیا رۆژئ و ھەبڤبیتە د ساھیکرنا کونجین رەش و تاربین ژیانیدا، لەورا ئەو گەلبین پترو باشتر پوبیتە ب نقیسینی کری و بباقەکا گونجاوو ژ بو وەرارا وئ چبکری زوبتر خۆ ژ ڤەیدو بەندین ڤە مانئ و دامانئ و شاشی قورتال کربنە. نقیسین ھونەرەو شارەزایی پەیدا کرن ڤی ھونەریدا مینا ھەر ھونەرەکی دی پبڤڤی ب سئ تشتە ھەبە، شیان و ژبھاتن و بەھرە، شارەزایی ل دۆر پەیدا کرن، شول و کار ژبپراکرن.^(۱)

ھەرچەندە شیان و بەھرە ھەبوون تشتەکی رەمەکییە، لی یا پبڤڤی پبیکەھاندنی و پەرور دە کربنییە، مسوگەر ئەگەر ئەڤ بەھرە نەبیتە سەخببکرن، دی بەرھەف کزی و نەمانئ چبیتن.

مەرچە بەکەمی کاری نقیسینی دەستھەلات پەیدا کنا نقیسکارببە ب سەر شیان و بەھرە و شارەزایی و زانینا خۆدا ل ھەمی بارەکیڤە، چونکی ژبۆنا چاندنا گولەکی و سەخببکنا وئ بەس تۆڤ بەس نبیە، بەلکی

(۱) آیین نگارش. احمد سمیعی.

خودان کرن و سهخبیترکرن گولہکا جوان و حہٴیکہر کو ہاقریا ہمی بینہرا یان پرائیا وان بو تالی خو رابکیشیت و ہستہستا وانا ب نازرینیت، پیدقییہ مہ پیزانینین تقات ل سہر جوڑی وئ گولی و چاوانہ تیا چاندنا وئ و جوڑی ناخا وئ و ئەندازئ روژ لیدانئ و ئەو ناخا حہوجہیی پی ہمی ہبن و ہمیا ب ہفرال بہر چاف بگرین و بکار ژئ بینین دا بکارین ئەو گولا دلخازا مہ پەرورده بکہین.

ہہبونا بہہری رننگہ ہفکاریا مہ بکہت و یارمہتیا مہ بدہت کو زویتر فیتری قی ہونہری بین، لی مہرجہکی شہنگستی نییہ، بەلکی بہری بنیاتی قی کاری و قی ہونہری خو فیترکرن و خو کہہیکرن و خو راہینانہ. ہہر کارہکی چارچوہفہکی ہمی، دقت رئ و شوین و بناغین وئ بہینہ لہرچاف گرتن وہ بو گہہیشتن ب نارمانجی پینگاف ژیرا بہینہ ہاقیتن. کارو ہونہری ہیزایی نقیسینی ژئ ژ قی چہندیی فہدہر نییہ و ژفی یاسای دہرناکہفیت.

پرترہر دبیثیت «نقیسینا گوٹاری کارہکی شہنگستیہ و چاوا پالہکی زیرہک و شارہزا ب باشی کاری خو ئەنجام ددہت، و ہسا ژئ فہرہ نقیسکار لدیف بناغہو چوار چیقی ہونہری کاری خو ئەنجام بدہت».

زمان نامیری نقیسینییہ

ئەو کہسی لہر بیت فیتری ہونہری نقیسینی بیت و لہر دەستی خو کہی بکہت، گہرہکہ زمانی وی مینا کارخانا بہرہم ئینانئ، پەیشان چیکہت و بیہتہ بہرئیک، چونکی زمانی ہفبہندیہکانیزیک و ہمبیزا دگہل نقیسینی ہمی و تقات کەرین ہفن، نانکو زمان نامیری نقیسینییہ و ہتا ہزر نہہیتہ سہر زمانی ناہیتہ سہر کاغہزئ، قیجا نقیسکار دقت زمانی خو بہرہفی قی چہندی بکہت، ب ئاواہکی

چقاس دبیاقا پەیقینی و جہمکرنا پەیشاندا کہلین خو پتر پاقیثیت دئ باشتہر شیت داریثیت، لہورا یا فہرہ بازنئ شیان و ہیزو دەست ہلاتا زمانی بہرفرہہ بکہت، چونکی زمانی وی خودیکا نقیسینین وییہ و چقاس زمانی وییہ زہنگین و دہولہمہند و رەووان بیتن، ہند قاس نقیسینین وی دئ دلخازو بژارہبن، بکارخستنا زمانی ہم شیان دقت ہم راہینان.

سەرۆکارنیا نقیسینی زمانہ، ہەر چہند زمان بی پەتی و زہلال و پاقیثیت، دئ کارتیکرنہکا باشترو ہزتر ل سہر نقیسینی ہبیت، ئەگہر زمان بی شویلی و تیکتالیای بیت، دئ کارتیکرنہکا خراب ل سہر نقیسینی ہبیت.

ژہر کو ب بیژینگا زمانی ئەم پەیقین پیگہہشتی و پیگہہشتی و ہہژی و نہ ژہژی و کیرہاتی و بکیر نہہاتی بہری نقیسینی و پاشی نقیسینی ژئ ژہف جوداو قاقیر دکہین.

قویناغین دەستپیکرنا نقیسینی

بہری ئەم قویناغین دەستپیکرنا نقیسینی دەست نیشان بکہین و ریکا نقیسینی ژ بو خوینہرین ہیزا ژ داسی و کہلہمین ئاستہنگ و بہرہستین عاسئ و دژوار فہوژیرین و پاقژ بکہین، یا فہرہ بزاین کو سئ تہرزین نقیسینی ہنہ:

۱- نقیسینا ہزری: نانکو ئەوا ہزر ژیرا دبیتہ ژیدہری سہرہکی و ب ئافراندنا ہزری دہیتہ ل قہلہمدان مینانی بہرہمیتن توردیی و ہونہری.

۲- نقیسینا زانستی و دیکومینتی (بہلگہیی): ئەف رننگی نقیسینی پتر پشتا خو ب گرؤفہو بہلگین بہرچاف و راست گرتدہدہت، ئەوین،

برېټکا جهربانندن و هه لشکافتن و ليشه کولينا شه هاتينه سه لماندن و پشت راست کرن.

۳- نقيسينا هزري - زانستی: ئەف تهرزى نقيسينى ژ ههردوو نقيسينين بهري دهيتته بهرهم، مينانى ئەو بابتهين هزري ئەوين قهومينه کا جفاکى يان تراژيديايه کا جهرگپر دکه نه هيشينى نقيسينى و تیکههه کيش دکهن و خه لک پى داخبار دبیت.

هه لبهت هه مى تهرزه نقيسينه کى هونهرو چارچويف و رى و شوينين خو هه نه دقيت هه رگاف بهينه لبه رچاڤ گرتن دا ژ هه فيرى نقيسينى کادهو سه وکين گهرم و نه رم و بتم بهينه پاتن. سه خمه راتى وى چه ندى جوکا نقيسينى نه هيتته سنگه بهرکرن و راست و دروست د مشارا خودا بريشه بچيت، دقيت فان قونناغان هه ميان بپریت دا بگه هيتته رهين شتلين مه ژيان و رهوشا ژيانى و قيانى خو ش و گهش بکته.

۱- هزرا نقيسينى

بهري هه نقيسينه کى هزرو کاکلکا وى ژدايک دبیت، نانکو هه نقيسينه کى دقيت په يامه ک قيهه ببيت و ياخودان نارمانج ببيت، فيجا هه نقيسکاره ک ژ مه بهري دهست ب بابته کى ژ بابته تان بکته، پيدشيه فان چه ند پرسياران ژ خو بکته.

۱- چ بنقيسين؟

۲- چاوا بنقيسين؟

۳- بوکى بنقيسين؟

۴- د چ رهوش و هه لومه رجدا بنقيسين؟

به رسفا فان پرسيارين سه رى چقاس يارهون و دروست ببيت، دى پترو باشترو زويتر مه بهر هه کته بو خرڤه کرن و دارپتن و ريکخستنا وى بابته تى مه لبه نقيسين.

۱- چ بنقيسين؟: هه ر که سه کى ژ مه کو لبه ربیت فيرى هونه رى نقيسينى ببيت، گه ره که به رسفا قى پرسيارا عاسى بزانيت، چونكى زور که سپين هه ديبترن «ئه ز دزانم چ دخوازم لى نکارم يا دخوازم بنقيسم».

جوداهيه کا مه زنا د ناڤه را وان دوکه ساندا هه ئه وى خو ب خو خازيارى نقيسينى ببيت و ئه وى بهيتته نه چارکرن و ب سه ردا بهيتته سه پاندى کو دقيت بنقيسيت! ئەو که سى ب سه ردا دهيتته سه پاندى کو بنقيسيت نکاريت مينا وى که سى کو خازيارى نقيسينى ببيت دکارى خودا پيشبکه قيت و سه ربکه قيت، چونكى ئه وى هه زو خاستا نقيسينى هه دى شيان و هيتزا خو ژتيرا ده ته شو لى و دى پتر خو مانديکته، دا بكاريت نارمانجا خو همبتر بکته.

پيدشيه ئەو بابته تى بو نقيسينى ژ کو مى دهيتته ديارکرن و هه لبرارتن، يى نارمانج دار ببيت دا د ناڤ دلاندا و ل سه ر زارا بكاريت جهى خو فه کته و ناکنجى ببيت.

۲- چاوا بنقيسين؟ بهري ژ دا يک بوونا هه نقيسينه کى گه ره که ئەم بزايين چاوا بنقيسين نانکو بو چى بنقيسين و بوکى و کهنگى بنقيسين و نارمانجامه ژ نقيسينا هه ر بابته کى چيبه؟ ئەگه ر مه به رسڤين فان پرسيارا نه زانين، مسوگه ر ئەو بابته تى دبیتته سامانى بيده را فه رپژا مه يى سه بقى نابيت. لى ئەگه ر مه به رسڤين وان هه مى ب دروستى زانين دى پتکولى که ين ئەو تشتى دنقيسين کونا فه چنيت و فالاهيا پر که ته فه و برينا فه که وينيت.

۳- بوکى بنقيسين؟! هه ر نقيسينه کى خوينه رى خو يى هه ي، ئەفه بو هه زو خاست و بيرو هزرو سه ليقا وا که سا فه دزڤريت ئەوين بابته تى فه دخويين، مه رج نينه هه مى که س وى بابته تى مرؤفى نقيسى فه خو يين، لى يا فه ره چاخى مرؤف بابته تى هه لدبترت بزانيت دى بو

کئى نقيسيت و ئهوين فهدخوبن كينه؟ دالديف ئاستى وان و ب زمانى وان بنقيسيت و ناقهرؤكا وئى دارئىزيت.

۴- د چ هه لومه رجدا بنقيسين؟ ئه و ژينگه ها كو مرؤف تيدا دژيت ژ تهف ئاله كى فهد كارتيكرنا ل سهر مرؤفى هه، فييجا ژينگه ه چقاس يا رههمى و گونجاو بيت و هه لومه رجين پيشقه چوونا مرؤفى تيدا هه بن دئى هند قاس مرؤف كاريت خوشتار كاروانى خو به رهد قوبناغى پاژووت.

لئى نقيسه ر دقيت ژينگه هئى و هه لومه رجين ژيانئى و ئه و دورهيلئى تيدا دژيت لبه رچاڤ بگريت، چونكى نه مه رجه هه ر گاڤ هه لومه رجين نقيسينئى ژئىرا بهيئه هه ليخستن، له ورا دقيت دگهل هه ر هه لومه رجه كئى بزانيت چاوا سه ره ده ربيئى تيدا بكهت و تيدا ژى وندا نه بيت و په ياما خو وندا نه كهت.

۲- هه لباردنا ناقى بابتهسى

دياركرنا ناقه كئى ژيهاتى كويئى ژ هه ژى بابتهسى بيت و هه ر دگهل ديتنا چاڤا هاڤريا خوبه را بو ئالى خو رابكيشيت كاره كئى فهد و كيم يان زؤر ناڤ و نيشانئى بابتهسى كارتيكرنا ئه رينى يان نه رينى يا ل سهر خوبه ران هه، له ورا نقيسكار چقاس ناقه كئى كوڤ هه لئىزيت كو ببيته سه ده ما ئازاندنا هه ست و سوژا خوبه را وانا بلقينيت، هند قاس دئى ب هه زو گهرم و گورپه له ده رگه هئى بابتهسى دهن و چنه ژورقه.

نقيسكار دكاريت ئافراندى د هه لباردنا ناقئى بابتهسى بكهت يان شيوازى پرسيارئى يان داخازئى يان سه رسرمانئى يان هوشتارئى بكار بينيت و خوبه ده فانا بيخسته دبن كارتيكرنا ناڤ و نيشانئى بابتهسى خوڤا، هه ر چاوا بيت نابيت ناڤ و نيشانئى بابتهسى ژ بابتهسى بيئى فهد و جودا بيت، گه ره كه جوره كئى ژ جوران دگهل دا بيئى تيكههل كيش بيت،

ئانكو دقيت بابته ره نگدانه فا وى ناڤ و نيشانئى بيت بيئى وى ژئىرا هه لبارتئى.

۳- پيژانين و هه زينا هه زينا نقيسكارى

هه لبهت هه ركه سئى لبه ربيت كه زى و بسكين نقيسينئى شه كهت، گه ره كه د فهد هه نكا خو يا هه زيدا هه لگريئى وا زانيارى و پيژانينان بيت ئه وين بو نقيسينئى دبه سه ده ميئن فهد و پيدئى، چونكى هه تا شاره زا بي ل دؤر نقيسينئى و چاوانه تيا وئى و شيوازين وئى و ته رزئى داريتنا وئى وريئى و شوبين وئى نه هيتته په يداكرن، ده ست هه لات ب سهر نقيسينئى ناهيتته په يداكرن و ئه و ده يتته نقيسينئى دئى مينا وى فيقى بيت ئه وئى به رى پيېگه هيت و ب سه بقيت و باله ته ببيت ژدارئى ده يتته ژيئه كرن و چين.

براستئى چاوا هوستايئى ديوارى دچيكرنا ئاقاهيئى خوڤا بيئى پيدئى هه مى كه رسته يه و دقيت هه ر كه رسته كئى ژى ب شاره زا بي ل جهئى خو دانيت و نابيت جيئىگؤر كئى تيدا بكهت و هه ميا ژى بكار بينيت دا ئاقاهيئى وى بيئى بيئى كيماسى بيت و بكاريت ده مه به ر شه باو ليئهمشتادا بيئى پاراستئى بيت، وه سا ژى گه ره كه نقيسكار هه مى ره گه زين نقيسينئى لبه رچاڤ بگريت و ب چستئى و رپك و پيكييه كئى ل ديف يه كئى ل شوبنا خو بكار بينيت، دا نقيسينا وى به رى ژ دا يك ببيت به رهاقيئى نه بيت.

له ورا وه سا باشه شه يدا بيئى نقيسينئى به رى هه ر تشته كئى خو دناڤ هونه رئى نقيسينئى مه له بكهن دا كو دناڤ گه رين كويرو وه رپيچين و پيدا نه خه ندقن و بكارن ده مه به ر شه پؤل و پيلين خورت و دؤواردا خو راگرن و بن نه كه فن.

نقيسينئى ژبلى به هريئى، هه زه، خاستنه، خو به ره هه فكرنه، قوربانئى دانه،

ماندی بوونه، خوراهینانه، کههی بوونه، دیقراچوونه، خهبتینه، ئەفه
همی خهلهکن بو پینگه ههقبه ندرنا زنجیرا هونه ری نقیسینی.

مهزنتربین و ناقدرترین نقیسکارین جیهانی ل خالا بهراهیکتی دهست
پیکرینه و ب وی حهزو هیمهتا وانا ههی کارینه شاکارین مهزن ب
تافرین و ههتا ههتا ناقی خو دناف دیروکا نه مرییدا تومار بکن.

سه ریورا نقیسکاری کو ته قایا ههقبه ندی و نه زموون و گوهلپوون و
دیتن و قه خویندن و هاتن و چوون و قه ومین و نه نجامگرتن و هزر
کره قه و تاشوپ و سه ره ده ریکرن و خویندنگه ه و. هتد و نه و تشتین د
ژیانا خو یا روژانه دا هه لسوکه وت و سه ره ده ری دگه لدا کری قه دگریت و
ئه قه همی ب هه قرا شیبانا زانینا نقیسکاری ژیهه ل دهن و کارا وی یا
پیتزانینا دادگرن و هاریکاریا وی دکهن کو دکاری خو دا یی سه رکه فتی
بیت، قیجا هه رچه ندی نقیسکار خودانی سه ریوره کا دهوله مه ند بیت و
جه رباندنیتن دویرو دیرژو هه ژی هه بن، هند قاس دی زویترو به لوتر کاری
خو بو پیشقه به تن، نه مازه دهست خو ئیخستنا پیتزانینان ل سه ر هونه ری
نقیسینی دقیت ژ کارین بهراهیکتی یین نقیسکاری بیتن.

۴- ته رکیزا هزری کره سه ربابه ته کی بستن

بو هندی داکو نقیسکار دهسته ه لاتی ب سه ر نقیسینا بابه تی خو دا
په یداکته، دقیت بهس ته رکیزی بکه ته سه ر بابه ته کی و چهند بابه ته کا
دناف بابه ته کیدا نه گونجینت و قه ره په ست نه کته، چونکی چقاس
چوارچوبقی بابه تی یی دیارکری بیت و توخیبیتن وی د خو باین و دگه ل
چهند بابه تین دی نه هیته تیکهه لکیش کرن و شیل و بیل کرن هند قاس
دی نقیسکاری بابه تی کاریت مافی وی بده تی و ب ئاوا به کی روهن و
زه لال داریتیت و خوینه رین بابه تی خو ژ سه رگیژی و لیتینه گه هیشتنی
قورتال که تن، ژ بهرکو نه گهر چهند بابه ته ک ب هه قرا دناف بابه ته کیدا

بهینه ههقبه ندرن و داریتن ب زحمته دی کاریت نه و نارمانجین ژیرا
هاتینه دهست نیشان کرن دهسته بهر بکه تن.

چ گو مان تیدا نینه هزرکره قه لدور بابه ته کی بتنی زور ساناهی تر و
سه رکه فتی تره ژ هزرکره قی ل دور چهند بابه ته کا دیک ده مداو دگه ل
هه ف، چونکی نه گهر ته رکیزا هزری بهس ل سه ر بابه ته کی بیت و وی
بابه تی بتنی هه لشکیقیقیت و لیقه کولیت و بیر لیبکه ته قه و دیقرا بچیت،
مسوگهر دی کاریت گولا بابه تی خو ژ داسی و که له ما ئاده بکه ت و
بیاف و ده رفه ته کا و هسا ژیرا بهر خسینیقیت کو بشیت دناف قه فکا خو دا
گه شه و وه راری بکه ت.

نه گهر ناقه روک و په یام و مه به ستا بابه تی یا ئالوزو نه په ن بیت دی
وی بابه تی کیمترین خوینه ر هه بن، ژ بهرکو پرانیا بابه تین کو خه لک،
نه مازه خوینه رین مام ناقه ندی حه ژیدکهن، نه و بابه تن یین بی گری و
دامان د هزرا خوینه راندا دهینه هه رسکرن و فام و هوشا وان سه ر لی
ده ردچیت.

چقاس بابه ت خوینه ری بو ئالی خو رابکیشیت و هه ست و سوزا وی
داگیر بکه ت هند قاس نه و بابه ت دی دگه هاندنا په یاما خو دا یی
سه رکه فتیه.

۵- هه لجزارنا بابه تی

هه لبه ت هه ر بابه ته کی نقیسکار دهست نیشان بکه ت و هه لبریت
دقیت بزانت په یکه ری وی ژ رومیه تی ده رفه و ناقداقه پیکدهیت،
سه رفه یا بابه تی دقیت یا که شخه و جوان و سه رنج راکیش و دلخاز بیت،
هه روه سا ناقه روک و کاکلکا بابه تی ژی دقیت په یامه ک قیبه بیت و یا
نارمانج دار بیت.

نقیسکار بهر پرسه ژ وی بابه تی هه لدبریت، قیجا دقیت

۶- ژیدەر

هەر بابته كۆن نقیسهكار هه لدبژیریت، نه مازه نه گهر سامانی هزرا وی ب تنی نه بیته، قیجا چ زانستی یان لیقه کولین بن، گهره که مه زنتین و موکمترین پالپشتین وی ژیدهر بن، نه خاسمه نه و ژیدهرین چ تم و مثل سهر نه هه وی و ژ نالی ناهه ندین باوهر پیکریقه هاتینه پشت راست کرن، براستی نه ف رهنکه بابته چقاس ژ جوکین بوشین ژیدهر نالی قه خون هند قاس دی پترو باشترو چیتربنه جهی متمانی و دی کارن بینه سهروکانیا پیزانینا ..

بهروفاژی نه گهر بابته تین ههستیاریو زانستی و نه کادیی ب رویتی و بی ژیدهرین باوهر پیکری هاتنه نقیسهین ناچه د خانا جاویدانی و نه مریی داو مینا گیایی بهاری دی سیس بن و هه لوهریین.

ژیدهر نه گهر بی شایسته ی مفا ژیوهر گرتنی بیت دی وی شیان و هیژی دهته نقیسهکاری کو قویناغ ب قویناغ شویا خو بهرف که نارئ سهرکه فتنی و پیشکه فتنی بپریت، چونکی مینا هیغان و سهیدایه کی ژیزان و شارهزا دی دهستی وی گریته و ل کۆسپه و ئاستهنگا قورتال کهت و ل نه فرازیین رک و عاسیدا سه رنیخیت.

له ورا ژی ژیدهر بو بابته تی ژ گرنگیه کا زور بی بههره مهنده و ههژی و شایسته ی هندیه راست و دروست ژ سهروکانیا وی بههره بهیته وهرگرتن، نه گهر ژیدهرین وی بابته نقیسهکاری دهست نیشان کرین کیم بوون یان ب ساناهی دهست نه که فتن، دقیت دهمی خو ژیرا ترخان بکهت و لدیش بگهرییت و لهزی دنقیسهینا بابته تی خو دا نه کهت، دا دپاشه روژیدا بابته تی وی ژنالی ناهه روکئی قه بی کز نه بیت و بکاریت هه بوونا خو بسه لمینیت.

ژیدهر بو نقیسهکاری مینا پیریسکییه دکاریت بریکا وی بهرف سه

مروقدوستی و ژیان دوستی و هه ژیکرنی و خزمه تی و بزاقی و دادپهروه ری و هه قسه ری و تانی چوونی و نازراندنی و ته بایی و هه فگرتنی و ئاشتی و راستی و مافخازی و پیشکه فتن خوازی و زانست خوازی و ته قایا خهسله تین ههژی و شایسته یین مروفایه تی بکه ته هیقینی بابته تین خو نه که قیته داقا سهرداچوونی و خپاندنی، چونکی ب دریزیا دیروکئی نقیسهكار هه بوینه کوم کومه د بهره یی کوشتنا بهایی مروفایه تییدا جهنگینه و بزوتین ب تین بوینه بو خوشکرنا ناگرئ هیتووینا شه رخازی و نه ته بایی و قیکرا بهردانی و هرفاندنی.

له ورا نابیت چ چاخ و دهما ئاسویا هزری یا نقیسهکاری هند قاس یا تاری بیت نه کاریت به راهیک و رهخ و چانین خو ببینیت.

دقیت بابته تی وی هه م دیارکه ر و دهست نیشانکه ری و ان دهر دو ئیش و بهره ست و ئاریشا بیت نه وین که فتنه درپیا جفاکین مروفایه تییدا، هه م دهرمان و چاره سه رژی بیت بو نه هیلان و بنه پرکنا وانا.

نقیسهكار دقیت بریکا بابته تین خو هه م هه ستا ب نازربیت هه م گوما هوش و هزرا ب شلقینیت.

بابته تی پیگه هشتی نه و بابته تی هه می خالین هونه ری نقیسهینی و و زانستی تییدا بهیته لهر چاف گرتن.

نقیسهكار نابیت بابته کی هه لبژیریت کو ب مریانی ژ دایک بیت و چ خهسله تین زیندی تییدا نه بن.

نقیسهین بهره مه می بیدهره هزرا مروقییه و گهره که بهری هه قیری هزری بهیته پاتن، زور ب باشی بهیته شیلان و سترین، چونکی بابته خودیکا شه ریزا نقیسهکارییه و دژیان و ویدا رهنگ دده ته قه و دهنگ د ده ته قه .

بانئ نڤيسينا پيڭه هشتنى ژيټهل بچيت.

نڤيسكار چقاس د بابه تي وي هه لېژارتيدا بي مه له و شاره زا بيت و ههروه سا پيژانين ژي هه بن نكاريت مافي وي ب ثقافي ب ده تي نه مازه نه گهر بابه تي وي نالي هه لسه نگاندنئ و هه لشكافتني و ليڤه كوليني ب خوڤه بگريت.

نڤيسكار بو هندی بكاريت ژيده را ده ست خوڤه بيخيت دڤيت ژبلي شيان و ژيها تانا كه سين سپورو زاناو ژبلي سه ره دانا كتبخانه و نافه ندين پويته پيكرنن زانستي و نافه ندين فه كولينا، دڤيت بكاريت به هري ژ ده ستكه فتنن زانستي يين في سه رده مي ژي وه رگريت ميناني نه نته رني تي.

يه كه م گاڤا شكه ستان و كه فتنن نڤيسكاري هنگي ده ست پيدكه ت ده مي ژ ژيده را بي فه ده ربيت و ژيده ر ژ بابه تين وي دكويڤي بن، تشته كي بهرچاڤه مه نترين نڤيسكاري جيهاني نه وين خودانين شاكارين مه زن نه كارينه خو ژ ژيده رين پر مفا بي منه ت بكن، بهر وڤاژي هه رگاڤ ژيده را تين و گهرماتي دايه قه له مين وان و بهرهم و نافراندنن وان ب هيز ئيخستينه.

ژ هه ژي گوتنييه خه زينا كلتوري و زانستي و ره وشه نبيريا جيهانا مر وڤا يه تي ئيرو يا ته ژي و ده وله مه نده، هه ر نڤيسكاره كي بخازيت دكاريت پارا خو ژي وه رگريت، ههروه سا ژبه ر نه و كارساناهي و نافراندن و گه هاندن و هه قبه ندين بله زين پريكا شورشا زانستي و ته كنه لوژيڤه هاتينه ده ست بهر كرن پتر ريك ژ بو نڤيسكاران قه و ژارتيه و ته ختكريه كو بكارن تي را بجن و هه مي ده رگه ها ب قوتن و هه مي نه قيانوسا ب شه قين و دگه ل هه مي نافه ندين زانستي دان و ستاندنن بكن و ته فا ب هه فرا بكنه نه پالين زبارا كولينا زه قيا نڤيسينا خو.

زورچارا نڤيسكار بو سه لماندنا نه و چه ندا وي نازراندني و ئيخستيه بهرچاڤا بي پيدڤي به لگه و گر وڤا يه و دڤيت د بابه تي ويدا فاللا بيژي و راشكاي بهي ته ديتن، نه ف چهنده ژي بي بهره وه رگرتن ژ ژيده را ناهي ته ده ست بهر كرن، له ورا نڤيسكار بي نه چاره بچيت ل ده رگه هي يه كه يه كه ي ژيده را بده ت و بچي ته د ژورقه و ژ هه فكار يكرنا وان بهرهمه ند ببيت، دا بكاريت خوينه رين بابه تي خو دلنياو قاييل بكه ت.

۷- پيلان و بهرنامه ريژي

هه ر كاره ك كو بي سه ركه فتي بيت و نه نجامه كي باش هه بيت دڤيت پيلان و بهرنامه ريژي ژيرا بهي ته كرن، چونكي هيليشانكا هه ر كاره كي بي پلان و ريكخستن و بي بهرنامه ژ هه ژي هه لوه شياني و هرڤيا نييه.

نڤيسين، نه مازه نڤيسينا ليڤه كولين و هه لشكافتن و گوتارين دريژو كتيبان ژڤان كاران يا فه ده ر نييه و هه ر نڤيسكاره كي كاري خو بي نڤيسيني ب ناوايه كي هه ره مه كي و بي پيلان و بهرنامه ده ست پييكه ت دڤيت دكاري خوڤا چاڤه ربي سه ركه فتنن نه كه ت، ژبه ر كو ره نگه وي ژ هه مي كه س و نالين دي پتر پيدڤي ب في چهندي هه بيت دا بكاريت نه و مه به ستاوي لبه ر ب هنگيڤيت.

شه نڤست پيلان و بهرنامه ريژي بي ل سه ر قه به شين و دابه شكرنا وان كاران هاتيه دانان نه وين پيدڤي و فه ر دقوبناغين نڤيسيدا بهي ته لبه رچاڤ گرتن، نانكو دڤيت نڤيسكار ته قيا قوبناغان ده ست نيشان بكه ت، ههروه سا هه ر قوبناغه كي چ پيدڤييه ك هه يه، دڤيت چهنده دم بو هه ر قوبناغه كي بهي ته ته رخانكرن؟ كاري هه ر قوبناغه كي ل كي ري ده ست پيدكته ت، ل كي ري ب دپاهيك ده يت، سنورو توخيبي هه ر قوبناغه كي هه تا كي رييه ؟

دڤيت نڤيسكار قوبناغ ب قوبناغ ديف نڤيسينا خو را بچيت و چار

چویشی هەر قویناغه کئی دیار بکهت، دا بکاریت شول تیدا بکهت و ئەو شولا دکەت ژئی ب کوراتیقه نه بیته و له سهەر ری و شوبننن نفیسینین بیتن.

بهرنامه ریژی دئی هه قکاریه کا هه ژئی و باش بو نفیسیکاری که تن کو بکاریت کاری خۆب چستی و ریکوپیکی ببه ته سهەر و نه نجام بدهت. قیجا یافه ره ئەو هه رگاڤ فی راستیا نه گوڤ ل پیش چاڤین خۆ دانیت کو بی پیلان و بهرنامه مه حاله بکاریت د بیاف و کاری خۆدا پیشبکه قیته و سهەر بکه قیته.

۸- پیگه هاندن و ده ریپینا رامانان

نفیسیکار چقاس ب سهەر نه په نیین رامانان هه لبیته و خه زینا زینی و هزریا خۆ پی زه نگی بکهت هه رکیمه، چونکی ئەگه ره هه نگا زانستین وی ژئی ئالیقه نه یا دهوله مه ند بیت، نکاریت در اچاندنا ته قنی نفیسینا خۆدا هۆستایه کئی پلغان و ده ستپل بیت.

نفیسیکار دقیت بریکا قه خوینده کا بهرده وام و دوم دریز قه بشیت دهسته هلاته کا پتر ب سهەر رامانین زمانیدا پهیدا بکهت و دده مین فهدا محتهل نه بیته، دا هه سپی داریتنا وی دناڤ هه ریا زمان تری و دامانیدا عاسی نه بیته.

براستی هه زانینا رامانان نه به سه بو که سی نفیسیکار ژبه رکو زور و مشه نه ئەو که سین گه له ک رامانان دزانن لی نکارن ب ئاوایه کی شایسته ده ریپرن و دنفیسینینیدا داپرینن، چونکی وانا ئەڤ شیان و هیزه بریکا خۆ شاره زا کرنی و راهیتانن پییدا نه کریه.

مه سه لا قانه وه کی مه سه لا وان مامۆستانه ئەوین دوانین خۆدا مه ندی پیزانینان، لی نکارن ب ئاوایه کئی هه ژئی و سه رکه فتی بگه هینن.

ههروه سا ئەگه ر نفیسیکاری په یقه ک یان زاراقه کئی تازه و قه دهرو نامۆ د بابه تی خۆدا بکارینا و رامان و تیگه ها وی بو خوینه ران یاعاسی و ئالۆز بو، گه ره که پیناسه بکهت و رامانا وی شروقه بکهت، دا بو خوینه ران بیته بهرچاڤ روونیه ک د بابه تیدا و دا ب کارن ب ساناهی ل نافه روکا بابه تی بگه هن.

چه ندی بابه ت ژئالی رامانین په یشان قه یی به هره مه ند بیت و زمان مینا ئامیره کئی نه کتیڤ و کارا بهیته کارخست، هندقاس دئی بابه تی ب ته رزو ریز ئیخت و دچاڤین خوینه راندا مه زن که تن .

ئەو بابه تی ژبه ره هه له تیگه هیشتن ژ رامانا یان ب شاشی رامان تیدا دهینه ریزکرن و دانان ژبلی ئالۆزکرنا هه ربا خوینه ری، دئی راستیا کاکلکا په یاما خۆ ژ ده ست ده تن و ب بابه ته کئی قۆپ هیته ل قه له مدان، قیجا دقیت نفیسیکار دقئی بیافیتدا ژئی یی شاره زاو زانا بیت.

۹- لوژیک بکار نیینان (۱)

هه می که س روژانه چاخی بریار دانئ لوژیکی بکار دینن، لوژیک د هه ره په یقین و نفیسنه کیدا نه هه ر نابیت بهیته زبه هرکرن، به لکی دقیت پشکا شیری پی بهیته دان، دا بها و سه نگا خۆ بپاریزیت و ژ ده ست نه ده ت. نفیسیکار ل چاخی نفیسینا بابه تی خۆدا نابیت ژ لوژیکی بته حسیت و بکه قیته دناڤ که ندو گه رداڤا نه لوژیکی بوونیدا و هه می توخیب و سنۆرا به زینیت.

هه ره نفیسینه کا لوژیک تیدا نه هیته بهرجه سه تهرن و دناڤدا یا دیارو خۆیا نه بیت، مسوگه ر دئی حوکمی نه لاییتی ب سه ردا هیته سه پاندن و دئی ل دهڤ زانست پهروهرو نافه ندین پویته پیکرنیقه که قیته بهر گویزانا تیژا ره خنی و دئی یا کیم رهنگ و دهنگ بیت.

(۱) آیین نگارش.

بۆ میناک ئەگەر نقیسکار حوکمی گشتاندنی (تعمیم) د نقیسینا خۆدا سەبارەت پرسگریکە کە، رەوشە کە، هزرە کە، بۆچوونە کە... هتد بەدەت، هنگی ئەقە دەرکەفتنە ژ سنوری لۆژیک، یان هەر ل دەستپێکا لیتقە کولینی و دارپیتنا بابەتی خۆدا ئەنجامگیری بکەت و بەرودخت بریاری ل سەر بابەتەکی ژ بابەتان بەدەت، ئەقە ل بەرچاڤ نەگرتنا لۆژیکییە، دقیت بزانیەت هەر ناخفتنە کە و گرۆقە کە ل شوبنا خۆ دانیت، دقیت یێ ناگادار بیت کا گوتنا کە یا ژ هەژێ بەلگە نانه قییه و جهین وان ل هەڤ نە گوپیت، مینانی نانه فا گوتنا بۆچوون و تیزا تورەقانه کی ل سەر بابەتە کە زانستی نوژداری، یان تیزا رەوانبێژەکی ل دۆر پرسە کا ئۆلی ناچیتە دناڤ بازنێ لۆژیکیدا، هەر وەسا دقیت ئەو ژێدەر و پیزانین و گرۆقە و بەلگە نامین د بابەتی خۆدا پشتا خۆ پێ دەبەستیت هەمی ژ ئالێ لۆژیکێ قە د بێ کیماسی بن و ژ هەژێ وی جەبی بن ئەو جەبی لێ هاتیە دانان.

تشتە کە دی یێ نە لۆژیکێ کوگە لە ک جارا نقیسکارا دوو چاری وێ شاشیێ دکەت بکار ئینانا پێقەرەکییه ل جەهەکی کو نە د جەبی خۆدا بیت، بۆ میناک: ئەگەر ئەم بێژین ئارەق و سێک دۆ تشتین پيس و هەرمی نە، چونکی هەردوو ژ شیلیا تری چیدین و ژێدەرێ وان یە کە، هنگی ئەڤ پێقەرە ل جوداهی نە کرنێ دقێ هەقە رکریتدا تشتە کە نە لۆژیکییە.

یان بەری ب گرۆقە تشتە کە ب سەلمینی بریاری ل سەر بەدی، وەکی وان کە سان ئەوین هیشتا هەڤدژین خۆ دادگایی نە کرن حوکمی سوپبار کرنی و مرنی و ل سیدارەدانی ب سەردا سەپاندین.

لە ورا هەر نقیسینە کا هەلە و شاشیێ لۆژیکێ تیدا د زۆر بن و ب زەقی بەهینە دیتن، هنگی پتر ژ کیماسی و لینگەریێن دی دێ بیتە سە دەم و بناسا هژیانا بابەتی و لەقبوونا بناغی وێ.

هەر نقیسینە کا لۆژیک تیدا هاتە ل بەرچاڤ گرتن، هنگی دێ شەنگستی وێ یێ موکم بیت و کیماسیێن وێ دێ ب ساناهیتەر هینە چارەسەر کرن و بنبر کرن، لێ ئەگەر رێ و شوبن و بنه مایێن لۆژیکێ تیدا نە هاتبە ل بەرچاڤ گرتن، هنگی ئافاهیێ قێ نقیسینێ دێ یێ هرفتی بیت و دێ زبانه کا مەزن ژێ گەهینتە نقیسکاری بابەتی.

تەرزێن نقیسینێ

هەلبەت سێ زمان د جیهانا ئیرودا بووینە گوپەرپان و قادا پێ نقیسینێ^(۱) کوپین پیکهاتی ژ:

۱- زمانی زانستی.

۲- زمانی تورەیی.

۳- زمانی سۆنەتی (عامی)

۱- زمانی زانستی: ئەو زمانە کو بەس بۆ قەگواستنا ئیکسەرە چەمک و تیگەهین وورد و هوپرین زانستی دەهیتە کارخستن.

۲- زمانی تورەیی: یێ هەقە بندو گریدایە ب ئافراندین تورەیی قەو ژ بلی قییه بوونا پەيامی رۆلە کە شەنگستی هەیه د دەرپرینا سۆزدارین و جوانیێ د ئافراندیندا.

۳- زمانی عامی: ئەو زمانە یێ بۆ هەقە بندوین رۆژانە دناڤ خەلکیدا دەهیتە ب کار ئینان و خەلک دانوستاندنی پێ دکەن و پێ گوزارشتی و دەرپرینێ ل بیرو بۆ چوونین خۆ دکەن.

جوداهی د ناقبەرا زمانی زانستی و زمانی تورەیییدا هەتا رادەکی کارەکی ب ساناهییە، هندی زمانی زانستییه یێ راشکاوانە به و ب

(۱) هەمان ژێدەرێ پیتش.

گرۆڤه و به لگه ناماقه يېن گريډايه، ئەف زمانه يېن زه لال و رۆهنه و يېن کۆ سه رنجا مه بۆ ئالې په يښ و رامن و دهر پېښېن خۆ راکيشيت، يه کسه ر مه بهرەف به لگه بۆ نانه قې پړې دئېخيت. زمانې زانستې ئەو زمانه کو لديف ئوستاندا رتېن جيھانی هاتبيته دارپتقن و دگهل کامپيوتهرتېن پيشکھفتي ژ هه ژي وهرگيراني و پاچقه کرنې بيت. (۱)

لې زمانې تورھي يې ته ژي و پرە ژ نه په نيا و رامانين وي د قه شارتينه و يې مشته ژ گرۆڤتېن نه يه کسه ر و نه ديار، ژ بلي قې چەندې ژي زمانې تورھي بهس په يامې ناگه هينيت به لکی دگهل په يامې هه ستا د ئازرينيت و شلقا ل گوما مه ندا سۆزداري ددهت، بهس مرادو مه به ستا بيژهرې ناگه هينيت، رهفتارو ليکدانه قسا وي ژي خويبا دکهت، بهس نوچه و دهنگوباسه کی به لاف ناکهت، پيکولې دکهت کارتیکرنې ل سهر خوينه ري بهيتيت و هه تا و هسا ب ئازرينيت کو کاردانه قې ژ خۆ نيشان بدەت. (۲) زمانې تورھي (ئه ده بي) دکارين بيژين زمانې هزرتيه، ئانکو هزر تيډا دچيته دناف ميترگا خيال و ئاشوپا داو په ردا قالانه بيژي ب سهردا هاتيه دا دان، ههروه سا زمانې هه ستيه ژي چونکی هه قبه نديه کا همبزو نيژيک دگهل هه ستيدا هه يه و پرانيا جارن دکاريت کويراتيا هه ستان ژ خورپا داگير بکهت، ئەگه ر ب ئاوايه کي زور تازه بهيتته قه هاندن و دارپتقن.

زمانې تورھي دهندهک رهوشان دا ل زمانې عامي نيژيک دبیت، نه مازه ل دهر پينا سۆزداريډا، ژبلي قې چەندې ژي زمانې عامي بناغي زمانې تورھي دهيتته ل قه له مدان، ئانکو زمانې عامي سه رۆکانيا زمانې تورھي يه، لې ئەو جوداھيا هه ي بۆ هونه رمه ندي و تورھانیا وان که سان قه دزقريت ئەوين ژ زمانې عامي زمانې تورھي دهر دئين و چار چويقه کي

(۱) هه مان ژيډه ر.

(۲) هه مان ژيډه ر.

تازه بو دادئين و ري و شوبين نوي بو دادريتقن. لې تورھقان ب خه زينا زمانې سونه تي (عامي) بهس ناکه ن و هندهک جارا گاڤين خۆ زيډه ترو فرتر دهاڤيتقن و شيان و ژيها تنين تازه دناف زمانيدا قه دبين و زمانې خوي تورھي دهوله مه نتر ليډکه ن.

هه رچه نده ئەف هه ر سي زمانين مه باس ژيکري (زمانې زانستې و سونه تي و تورھي، ژ هه ف جودانه لې هندهک رويه تين وهک هه ف ژي هه نه و سنۆرين دناقبه را وانادا هاتينه دانان هندقاس موکم و ستوبر نينه، چونکی ئەگه ر مينا ميناک وهرگرين دي بينين ناني زمانې تورھي يې ژ هه قيرې زمان و فه ره نگا سونه تي هاتيه چيکرن و پاتن، ههروه سا ئەو ئاراسته کرن و ريکوييکي و ته بايا دناف زمانې زانستيدا به رجه سته دبیت دناف زمانې تورھي ژيډا دهيتته ديقتن و ژيهک تايه تمه ندي به هره مه ندن.

هه رچه نده ئەم د ژيانا خوي رۆژانه دا ژ به ر جوداھيا هزراو ئەو جوداھيا دناقبه را جيھان بينيا مرۆڤاندا هه ي و ژبه ر جوداھيا ئاستي ته خين مرۆڤان و ژبه ر پلا زانستيا مرۆڤان هه ر ژ خوينده واري لاواز بگه هه تا خوينده واري مام ناهه ندي و خوينده واري پله به رزو خوينده واري بليمه ت، مه سه رده ري دگهل چه ندين ته رزين نقيسيني هه يه و هه ر يهک ژشان نقيسينا پيډفي ب شتوازي خۆ هه يه و دقيت هه لگري خه سله تين خويين، بۆ ميناک ئەو کتبيين تورھي يېن بۆ زارۆکان دهينه نقيسين دقيت زور جودا بن ژ وان کتبيين تورھي ئەوين بو مه زنان دهينه نقيساندن، هه م ژ ئالې فورميته هه م ژئالې روخساري و ناهه رۆکي و تيگه هانري قه، چونکی هه ر يه کي ژشان جيھان بينيا خۆ هه يه و سنۆرو توخيبي بيرو هزرين وان ديار دکهت، له ورا دقيت هه رگاف لديف ئاستي بابه تي خوينه ر ژيډا بهيتته پۆلين کرن و به شبه نديکرن، دگهل هندی کو ئەقه کاره کي عاسييه ژي لې دقيت ئەف رهوشه هه ر بهيتته له رچاڤ گرتن.

ژ ھهژی گوتنییه ھەر نقیسینه کا ب کریار ھه بوونا خو ب سھلمینیت دقیت ئەف تایبەتمەندیین خاری تیدا ھەبن و شان خالا لبه رچاڤ بگريت. (۱)

۱- راستبیزی و دلسۆزی: پیدقییه ھەمی چاخ و دەما ھەلویتستین پیرۆزو خەسلەتین ھەژی مینانی راستبیزی و دلسۆزی دناڤ بابەتین نقیسیکاریدا رەنگبەدەنەڤەو دەنگ بەدەنەڤە، ئانکو ئەوتشتین بریکا نقیسینی ڤە دئیحیتە بەر دەستی خەلکی و پیش چاڤین وان وەسابن، خوینەر وەسا ھەست بکەن کو ئەڤ چەندا نقیسیکاری گۆتی وی ب خو باوهری یا پئ ھەی و تشتەکی چیکری و دەستکردو رویمەتی نییە.

ئەو تشتی نقیسیکار دادریژیت ئەگەر جھێ باوهری وی نەبیت و بەس بو بەرژەو ھەندەنە کا رۆژی ئەو چەند کریت دی چاوا شیت جھێ نقیسینا خو دناڤ کویراتیا دل و وژدانین جەماوەریدا چیکەت؟ یان دی چاوا کاریت بەرگی نەمریی بکەتە بەر نقیسینی خۆ؟ ھەلبەت ئەڤە تشتەکی مەحاله!!

نقیسیکار دقیت دەھمی رەوشەکیدا یئ راستبیزیو راستی پاریزو راستی خازو راستی ڤەگپیر بیت، دقیت پیکۆلین رۆد بکەت کو د بابەتیدا ھەلگرت خەسلەتی راستبیزی بیت، ھەر وەسا پیدقییه ھەردەم سنۆرین راستی بیاریژیت و نەکەڤیتە داڤا خاری، ژبلی ڤی چەندی ھەمی ژی نقیسیکار ئەو بوویەر و رویدان و قەومین و گوتن و تشتین وەردگرت و ئیماژی پیدکەت دقیت ھەمیاب راستی و دروستی ڤەگپیرت، بی کیم و زیدە، دا ئەو ب خو دگەل نقیسینا خو نەکەڤتە بەر تانەو گۆمانا خەلکی و نیشانی خاپاندنی و فندو فیلا ل سەر بابەتی وی نەھیتە دانان.

(۱) ھەمان ژیدەر.

ھەردەم راستی رویمەتی دلسۆزی بوویە، ئانکو راستی ھەڤبەندیە کا زۆرا نیزیکی و ھەمز دگەل دلسۆزی ھەییە، ھەرگات راستی گروڤەک بوویە دەھلویتست و گوتن و رەفتارو کریاراندا بو سەلماندا دلسۆزی.

ڤیجا ئەگەر نقیسیکاری لبه بیت بەرھەمین وی کیفکی نەبن و دناڤ زەڤیا شوڤا جەماوەریدا رھین خو کویر ببه نە خوار، دقیت ھەلگرتین خەسلەتین راستی و دلسۆزی بن، چونکی ڤانە ھەردوو کا دتازیا واندا بەھا و سەنگە کا زۆر ھەییە ژ گرنگیە کا فرە زۆر بەرھەمەندن وە کارتیکرنە کا ھەژی ل سەر دل و دەروونان دەھیلن، ھەر وەسا رادی باوهر پیکەری و ڤیان و ھەژیکرنی دناڤ خەلکیدا زیدە دکەن.

۲- سادە نقیسی: یەک ژ جوداھیتین دیارو بەرچاڤ دناڤبەرا پەڤینی و نقیسینییدا ئەو ھندی پەڤینی گۆھدارین وی دیارن و پەڤین کەر دزانیت دی بو کئ پەڤینیت و گۆھدارین وی د چ ئاستەکی دانە وکی نە، لی نقیسینی خوینەرین وی د بەزر و نەپەن و نقیسیکار ب دروستی نزانیت خوینەرین بابەتی وی کینە و د چ ئاستەکی زانستی دانە و ل کیری نە، لەوما ھەرگات دیار نەبوونا ئەو خوینەرین سەردەری دگەل بابەتی دکەن بو نقیسیکاری تشتەکی ژ ھەژی تیدیتنی و لیرامانی بوویە، ڤیجا سەخمەراتی ڤی چەندی گەرکە نقیسیکار شپۆزای سادە نقیسینی ھەلبریت دا راستی و دلسۆزی تیدا رەنگبەدەنەڤە، ژبەرکو سادە نقیسین ژ ھەمی شپۆزین دی پتر دی خوینەری ل کاکلک و ناڤەرۆکا بابەتی خو تیکەھینیت و دی زویتر وی نیزیکی مەبەستا خو کەتن.

ھەلبەت ئەڤە وی چەندی ناگەھینیت کو نقیسیکار ب وی زمانی خەلک پی دناڤقیت، بنقیسیت، چونکی ئەگەر تەلبەر بیت نەوارەکا تۆمارکری وەرگپریە سەر کاغەزی، بیگۆمان دی زۆر دەستەواژەو پەڤ و زاراڤان دەستکاری کەی دا یا ژ ھەژی بیت.

مه بهست ژ ساده نقیسینی ئه وه نقیسیکار ره وشا پرانیا خوبه رین بابه تی لسه رچاف بگریت و ب ئاوایه کی زه لال و شه فاف بابه تی وی ده ریکه قیت.

بکارینانا شیوازی ساده نقیسینی پره کا موکما هه قبه ندیییه دنا قبه را نقیسیکاری و خوبه ری بابه تی ویدا، قیجا چقاس ئه و قی پری تاقه ت بکه ت هندقاس دی بازنی قی هه قبه ندیی مه زن و به رفه هتر لیته ت.

نقیسیکار چهن د ژ شیوازی سهخت و عاسی دوبر بکه قیت و نه هیلیت خوبه رین وی لی ب هه لنگفن و بکه فن، هند دی همبیزا گهرما پیشوازی ژیکرنی ژیرا هیته فه کرن، قیجا ئه گهر مه به ستا نقیسیکاری ئه و بیت بریکا به ره مه یین خوبین هزری مه زترین خزمه تی پیشکشی جفاکی بکه ت و خودانی پترین خوبه ران بیت بلا ئه و شیوازی نیزی ل تیگه هیشتن و هه رسکرنا خوبه ران بکار بینیت، وه خو ژ شیوازی دی بپاریزیت، چونکی ئه فه دی پتر خزمه تا هزرو قه له می وی که تن وه دی زویتر هیته شو قه کرن و قافارتن.

۳- تاو به لک ب نقیسینی فه نه ئینان: هنده ک نقیسیکار تاو به لگا ب نقیسینا خو قه دئین و شانازی ژی ب قی چهن دی فه دکهن، هه ز دکهن ژ ساده نقیسینی دوبر بکه فن دا خوبه ران بیخه دن کارتیکرنا بابه تی خو دا و بکارن خوبه ران پی داخبار بکه ن.

هه له بت ب قی خو هه لکیشان ب نقیسینا خو ره نگه پتر قالا هیی دنا قبه را خو و خوبه راندا چیکهن و خوبه ران دوو چاری بیزار پی بکه ن، چونکی خوبه رین بابه تی وی چیدبیت هند شیانا هزری و هه رسکرنا بابه تی و تیگه هیشتن ل بابه تی نه بیت کول ره وشا فه خوبه راندا بکارن ب سه ره نه په نیین بابه تییدا هه لبتن، قیجا ئه ف چهن ده دی بیته سه دما سه رگیژی و سار بونه قی هه مبه ر بابه تی.

گرانکرنا باری هزا خوبه ران ب قان ره نگه شیوازان ژبلی ب جه

هیلا نا ماندی بوونی بو خوبه ران و نقووم کرنا وانا د هزا شو قه کرنا بسکین بابه تییدا تشته کی دی لدیف خو ناهیلیت، له ورا کاره کی نه دجهی خو دا یه بابه ت ژ بهر قان تاو به لگان، رمان و مه به ست و ئارمانجا خو ژ ده ست بده ت، سه خمه راتی وی چهن دی نقیسیکار باسک و زهن دین خو نیشان بده ت و ژ ئاستی خوبه رین بابه تی خو بچیه پیهه ل کو شیانا قیرا گه هیشتنی ژیرا نه بیت.

هنده ک رسته زور ب سانهی و زه لالی دکارن رمانا خو بگه هیین، لی نقیسیکار هه ر وی رسته ی ب تاو به لگا ده ملینیت، دا زوی مه به ستا خو نه ده ته ده ست خوبه ران، بو میناک دی ئیمایژ ب قان دوو نمونا که بین دا پتر ئه ف خاله به رچاف بیت: (۱)

۱- کورپی هه وه دقافارتنییدا دنا قبه ر ئاشوی و راستیی دا ئاریشه یا هه ی.

۲- کورپی هه وه بی دره وو بیته.

۱- کورپی هه وه پیدقیبا ب وی چهن دی هه ی فیبری ریزگرنتی ببیت ل سامانی خه لکی.

۲- کورپی هه وه دزیا دکه ت.

دقان هه ردوو میناکیتن سه ریدا ل هه ردوو خالین یه که مدا مه به ست و رمان زورا خو یا نییه و ژ قه ستا نقیسیکاری قیا یه تاو به لگا پیته بکه ت لی ده ره دوو خالین دووی دا مه به ست و رمان تییدا د خوویانه و یه کسه ر خوبه ر دزانی ت ئارمانج ژی چیه.

له ورا هندی رستین خو یاو په یقین فه کری و تیگه هیین دیار هه بن، یا فه ره نقیسیکار شیوازی دی بکار نه ئینیت دا هه م ده می نه کوژی ت هه م هزری جارس نه که ت هه م خوبه ر پیزار نه که ت.

(۱) هه مان ژیده ر.

۴- خویاراستن ژ پر بیژی و زیده بیژی: گلهک جارا نقیسکار زمانه کن پر بیژو زیده بیژو د نقیسینیدا بکار دئینیت کوب وئ چندی نه دکاربت روله کن چاره نقیس ساز دنقیسینیدا بگپرت، نه ژ سهختی و د ژواربا ناخفتنی کیم دکته ته فه و دبسته سه ده ما لنگه ری و قویاوی ژی، چونکی قهله بالغی د نقیسینیدا چیکرن دبسته نه گه ری وئ چندی هاقربا خوبه ری ل کاکلک و جه وه ری بابه تی بهیته وه رگپران و هزاروی پتر ب رویمه تی قه مژیل بیت.

زور جارا هندک په یف و دهسته واژه مینا نه ریته ک د نقیسینیدا دهینه بکارینان نه وه ک پیدقی پپه بوونا نقیسین، له ورا ژی دبنه سهر بار بو نقیسین و کوله خه بوونا خوبه ری وژی.

پیدقییه هه رگاف نقیسکار ناستی خوبه ری خو لبه رچا بگریت و کاره کی نه که ت کو خوبه ری ژ بره فن.

نه گه ر په یفک بکاربت راما نه کا هه ژی د رسته کیدا ب ده ته خوبه ری نه پیدقییه چند په یفک ب وئ په یف قه هه فبه ند بکه ین، یان نه گه ر پارچه کا بابه تی ب رسته کا ثقاف راما نا خو ب ده ته دست خوبه ران، نه یا فهره چند رسته کین دی ب دپرا ریز بکه ین، چونکی نه فه هه می دچنه دناف بازنی زیده بیژی و پر بیژیدا و ب کاره کی ژ قه ستا و بی هوده دناف نا فندین نقیسینیدا دهیته ل قه له مدان.

۵- کورترکرنه فه و درتکرکرنه فه: نه ف هه ردو و شیوازه دو و رومه تین دراقی په یقینی نه، رویمه تی یه کی کورترکرنه فه یه، نقیسکار پیکولی دکه ت ب کیمترین په یقان مه به ست و مرازا خو دنقیسینیدا بیخسته به رچا و دهریریت.

نه ف رهنگه شیوازه دناف نا فندین نقیسینیدا بی هه ژی په سندی یه ب مژداهی پشتیقانی ژپرا دهیته کرن.

نه و نقیسکاری لبه ربیت فی شیوازی دکاری خو دا هه لبرتیرت دقیت خو ژوان په یف و رسته و نامرازین زمانی پبارتیرت نه وین دبنه سه ده ما درتکرنا بابه تی، چونکی نه ف چهنده دگهل شیوازی کورترکرنه فا نقیسینیدا ناگونجیت.

مه رجی شه نگستی بی کورترکرنه فی نه وه کو نه و تشتی ب نقیسین دهر دبری و دادرتی راما نه کا ثقاف بگه هیسته خوبه ری وئ، نا کو کورترکرنه فا بابه تی نابیت ل سهر حسابا نا فهروک و راما نا بابه تی بیت، کو خوبه ر چ لیته نه گه هیت.

به لکی دقیت د چوار چوبقی وئ کورترکرنه فیدا راما ن ب سانا هی ب هزارا خوبه ری ژ دارا وئ قه بهیته چنن.

ب کورتی دقیت نقیسکار هوستایانه و ژیزانانه سه رده ری دگهل فی رهنگی نقیسینیدا بکه ت و هه می هه لومه رجین سه رکه فتنا وئ لبه ر چا بگریت.

نه گه ر بهایی شیوازی درتیر نقیسین ژ بهایی کورت نقیسین پتر نه بیت کیمتر نینه، ژبه ر کو گله ک بابه تین هه ین نقیسکار بی نه چاره فی شیوازی ژپرا هه لبرتیرت دا هه م مافی وی بده تی هه م ب نه ندازه کن ثقاف بابه تی شه که ت و شو فه و راقه بکه ت، نه مازه نه گه ر نه و بابه ت نالی دیروکی یان تاقیکرنه فه کا زاستی یان لیقه کولینه کی ب خو فه بگریت، پتر بی پیدقی نقیسینا درتیره، ژبه ر کو نه گه ر زور بابه ت دناف یه ک بابه تدا بهینه حه شاندن بیی کو داخویانین پیدقی ژپرا بهینه دان و بیی کو ب باشی بهینه شو فه کرن و هه لشکافتن، هنگی نه ف ب سهر هه قدا جه مبونو وئ شیان و ده لیقی نا ده ته ده ستی خوبه را کو ب سانا هی مفا و به ری ژ بابه تی وه رگرن، وه بکه نه ژیده ری پیزانینان بو خو پی ره وشه نبیرکرنی و پیگه هاندنی.

ب هه ر حال دقیت نقیسکار ب شیانا خو یا هه ری و لدیف نه و پیزانین

و جه پاندين دست خوځه نيخستی هره بک ژفان هردوو شيوازا دجهي خوځا بده ته کارخستان، پيکولي ژي بکته هره بک ژفان ژ چارچوځي خوځ دهرنه کفیت، چونکي هنگي دي کارتيکرنين خراب ل سهر خوبه رين خوځ ب جه هيلت.

۶- رهووان نقيسين و تيدا چوونه خوار: رهووان نقيسيني دگه ل ساده نقيسيني هه ځبه نديا هه و نيزيکي هه ځن، نه ځه ژي يه که ژ با شيين وان.

نقيسينا رهووان و زه لال ب ساناهي دهينه ځه خوبندن، خوبه ر چاخني ځه خوبندا وي هه ست ب بي سه روبه ربي و شه پرزه بي و تاسا ناکه تن، لي نه ځ رهوواني و ره همينه نابيت ب نه ندازه کي بيت کو ب يه کجاري بابه ت خوځ ب دهستي خوبه ر ځه بده ت، نانکو هند قاس بي هه رسکري بيت ب ساناهي و بي گيروبوون بهي ته قووتدان و داعوبران، ژبه رکو نقيسيني دقيت هه م خه سله تي شاره زا کرنه ځي هه بيت هه م وه ل هزري بکته ليرامينيت و ب هزريت، دقيت دهليځه ب خوبه ر بهي ته دان دا تامي ژ وي نقيسيني وه رگريت نه وا ځه د خوبنيت، نه و نقيسينا زيده يا ب ساناهي و بي چه پ و چوپر بيتن و هه روه کي شريقي بچي ته دناځ هزريدا وي دهره تي ژ خوبه ر را ناهه ليخيت کو دگه ل ځه خوبندني کوپر بچي ته دناځ او تام و بهري ژ ليکدانه ځا خو وه رگريت.

نابيت نقيسين ب شيوازه کي بيت کو هه مي رامانين وي خوځ ب خوځ بخشنه سهر به رپه ري زينا خوبه ر و چ کاردانه ځه نه بن، هه تا هنده ک جارا پالدا نا خوبه ر بي هه ځرکي دگه لدا کرنه يان بي نازراندني و ديځرا چوونن يان بي زوي باوه رنه کرنه کاره کي سو دمه نده، بلا داخا زا گروځه و به لگان ژي بکته، کي ماسيا ځه بينيت، کزيا به لگين سه لماندي ده ست نيشان بکته، سستي و لاوازا تالين وي بين شه نگستي ب ناځ چاځين نقيسکاري بده ته ځه.

نه گه ر نقيسين ل هزرا خوبه ر نه هه لنگشيت رهنه گه دمه کي کيم شوي نا وي د زينا ويدا وندا بيت، لي نه گه ر خه سله تي نازراندني و هه لنگشيتا هزرا خوبه ر هه بوو، هه روه سا شيا خوبه ر نه چار بکته هه مي کون و قوشبنا هه لشکيځيځيت، دي نه و بيرو هزرو بو چوونين دناځ تو مارگه ها تاميرين مه ژبي ويدا دهر ياز دبن ل سهر ته ختي و ژدانا وي ژيدا نه خشي خوځ دارپين.

۷- ته رز ساري و لماندن^(۱): نقيسين نه گه ر يا يه کته رز بيتن، نه ځرازي و نشيځي و ژيهه لي و ژوردايي، ساده يي، عاسي يي، نارامي و له زي و گه ريان و زځرين تيدا نه بن، مينا وي ريکي يه يا راست و ته خت و بي چه پ و چوپر، چاخني ريځينگ تي را دچيت نقروشکا دده ت و هه ست ب جارس بوونن و کسيره بوونن دکته، لي نه گه ر د ريبا خوځا جهين خوارو راست و بلند و کوپر و خوش و نه خوش و عاسي و ب ساناهي ديتن، هنگي دي هزرا وي مژيلي ليرامانا فان هه مي تشتان بيت و نه ځ هه مي رهنه گيه دي تام و خوشيه کي ده ته وي ريځينگي، نقيسين ژي هه ر يا وه سايه، ځي جا بو لماندا په يقيني گه ر که ب گه ر رسته و ده سته و اژين دريژو کورت بهينه بکار نينان، هه روه سا ژ شيوازي خه به ري بو شيوازي دارپيني وه ژ شيوازي ځه گيراني بو شيوازي ځه شارتني وه ژ شيوازي نه په ني بو شيوازي ديار نقيسينا خوځ ځه گوهيځيت، هه روه سا چاخني په سنا جهه کي يان تشته کي دکته هنده ک جارا بلا ب هه ځپه يقيني هنده ک جارا بلا ب به لگه نانه ځي ده ستي بکته ت.

بلا هه م زمانن مژداهي بي بهي ته کارخستان، هه م زمانن ته نر ناميز، په سه ندو نه په سه ند، بيگومان و بگومان، حوکم و پيشنيار دگه ل هه ف

(۱) هه مان ژي ده ر.

بهیتنه تیکههل کرن، ژ درپژیبی بهرهف کورتیبی و کورتیبی بهرهف درپژیبی
نقیسین بهیته بری ئیخستن، ئەگەر ئاخفتن یا هسک و زوها نه بیت و
تهراتی تیدا هه بیت دئ ههستا فهگهشیانی و شهوقی د خوبه ریدا پهیدا
که تن، لی یافه ره دگهل فی چهندی هه میی ژی رهوشا گونجیانی و مام
ناخنجیبوونی بهیته لبه رچاڤ گرتن.

دقیته هه سپی نقیسینی جار هه بیت هیدی هیدی بچیت، جار هه بیت
خۆش بچیت، جار هه بیت چارانئ بکهت، جار هه بیت بکه ته غار دا
سواری هزری تام و خۆشیی دقی هاژوو تینیدا وه بگریت.

۸- ههلبژاردا په یف و ده رپرینا: هه لهت ژ بۆنا دیار کرنا رامانه کی
به هره ژ زۆر دهسته واژا دهیته وه رگرتن و دکارن مفای ژ گه لهک په یف
و ده رپرینا وه رگرن.

لی رامانهک ژقان رامانا یان په یقهک ژقان په یقان پتر ژ بیین دی جهی
خۆ دگریت، له ورا گه ره که نقیسکار ل دیف وی په یقی و دهسته واژی و
رامانی بگه ریبیت ئەوا هه ژی و گونجاو بۆ جهی خۆ دا قالبی خۆ بگریت،
هه ره کی وی هۆستایی د چیکرنا خانیدا به هری ژ زۆر ته رزین به ران
وه رگریت، چونکی هه ره کی ژوان جهی خۆ دگریت مینا حیسیله ی،
کشانه ی، ته فشه به ری، به ری نه قار کری:

حیسیله بۆ کونجی خانی، کشانه بو هنداف ده رگه هی، ته فشه بهر بۆ
ناف گه ری، به ری نه قار کری بو دیوار کرنی.

به یانی چ یا زانستی بیت چ یا توره یی بیت دقیته ئەف چهنده ژی
بهیته چاهه ریکرن، لی د بابه تین توره ییدا دقیته په یف و رامانین وه سا
بهیته ههلبژارتن کو بکارن هیزو شیانی بدنه زمانی بۆ ئافراندنی و
داهینانی، سه خمه راتی کارتیکرن ل ههست و سۆزا.

قافارتنا په یقی ساخه م ژبیین کرمی هه رگاف کاره کی ب ساناهی

نیسه، پیخامه تی ههلبژاردا په یف و دهسته واژو زاراقین هه ژی و
شایسته، دقیته خه زینا زمانه وانی یا نقیسکاری هه تا رادی پیدقی و
فه ر یا زهنگین و دهوله مند بیین، ئانکو دقیته نقیسکاری تشته ک د
پارزینی هه لگرتنا په یقاندا هه بیت.

زۆر په یقی هه یین ئەم رامانا وان تیدگه هین و ئەگه ر د ناف
نافه ره که کیدا بیین دیسان دئ نیاسینه فه، لی چاخی نقیسینی ناهینه
زینامه. ئەف رهنگه په یف و زاراقه ب په یقی نه کارا (غیر فعال) دهینه
ناقبرن، په یقی نه کارا د ئاخفتنیدا دهینه کارخستن، نه د نقیسینییدا.
په یقی نه کارا ئەو په یقی ئەوین د ناف فه رهنگه هزریدا که هی و
گه هی). (۱)

زهلال بیژی و ره ووانبیژی هه تا راده کی زۆر ب دهست نیشان کرن و
ههلبژارتنا په یقانفه یا هه قبه ند و گریدا یه.

هندهک جارا ههلبژارتنا کاره کی یان سیفه ته کی، سه ردی ره کا پر رامان و
د جهی خۆ دا کاری چهنه رستان دکهت.

نقیسکاری ئەگه ر کلیلا قان رهنگه ئاریشا فی هه بیت دئ ل
روهنگر نه فی و درپژکر نه فی هیته بۆرین و به خشین، ئانکو نه چار نابیت
داخۆبان و رونکر نه قین زیده بده ته خوینده قانین بابه تی خۆ. تازه گه ری
د نقیسینییدا کاره کی زۆری سه خته، چونکی بناغه و شهنگسته دقیته،
نوی خازی و تازه گه ری گویتکا شاره زا یی گه ره که، دهستپیکتی دقیته
شاره زایی دگهل ری و شوین و شیوازین سونه تی و که قندا په یداکهت و
تام و چپژا خۆب ئەندازی ثقاف پیبگه هینیت، پاشی په یقی نو
بهینیت و بیژی.

خاله کا دی کو د ههلبژارتنا په یف و راماناندا گرنگیه کا زۆر هه یه، پلا

(۱) هه مان ژیدیهر.

ب هیزی یان بی هیژبا وانه د دهرپرینیدا،^(۱) بو میناک د په سنا په یثا، «توره یی» دا مروث دکاربت رامانین جورا و جور ژیرا دهرپریت مینانی «ئه فقه مروثه کئی که رب گرتیبه»، «ئاگرئی ل ناف چاقیتن وی دچیت»، «چاقیتن وی یین تاری بووین»، «یی توره بووی» یان دپه سنا په یثا «شادی» دا مروث دکاربت زور رامانا و دهرپرینا ژیرا بکاربینیت مینانی «یی شادو که یف خو شه»، «دی بیژی دونیا هم می یا دایی»، «گولوی بشکفت»، «که وهک دی چیته ده فی وی».

فیجا نفیسکار دقت پیکولی بکهت د دهرپرینا خودا رامانه کئی هه لبریت کو ژیین دی پتر یا ب هیزو کارتیکه ر بیت وه خو ژوان دهرپرینا بیاریزیت کو د لاوازو توخیدار بن.

ههروه سا د هه لبرارتنه په یث و راماناندا دقت میزانا ئاستی تیگه هیشتن و فرههنگا خوینه ران بهیته لهرچاچ گرتن، چونکی ئاستی هه نفیسینه کئی دقت ل دیف ئاستی خوینه ری وی بیت، بو میناک نه و په یث و رامانین دگوتاره کا لیقه کولینیدا دهینه کارخستن، نابیت د توری زاروکاندا هه نه و په یث و رامان بهینه بکاربینان. نه گه ر رامانین ئالوزو نه د روئن ل جهی رامان و دهرپرینیت روئن و زه لالدا بهینه بکاربینان، هم دی نفیسینی لاواز که تن، هم دی ژ په سندی وی کیم که ته فقه.

ههروه سا هندهک په یقین هه یین پتر ژ رامانه کئی ددهن مینانی (در) کو هم رامانا هار ددهت هم رامانا کانه کئی گرانباها، یان (خر) کو هم ب رامانا هم می دهیت هم ب رامانا تشته کئی مینانی ته پچ دهیت کو بی خرو فر بیت. ههروه سا هندهک په یقین هه یین جودا دهینه دهرپرین لی بهک رامانی ددهن. مینانی ته ماشاکه، هیقده ری، لیبنیره، میزه که، به ری

(۱) هه مان ژیده ری به راهیکئی.

خو بده ری، هه مه ته که، لیرامینه، یان مینانی قومشهل، کوم، کهر، بر. فیجا دقت دقان هه ر دوو ره شادا نفیسکار بی ناگه هه داری نفیسینا خو بیت و ریکانخافتنی و داپوشینی و سه ر لیشتیواندنئی ژ خوینه رین خورا هه لنه بژیریت، به روفاژی یا فرهه پیکولی بکهت کیژ وان په یثان زویتر رامانا خو بگه هینیت نه و بهیته کارخستن یان ژی داخویانین پیدفی ژیرا بهینه دان، لی ژ هه میا باشر نه وه په یقین ره سه ن و ره ه دار بهینه کارخستن کو پتر خودان بناغه بن.

نابیت فی خالا گرنک ژی ژبیر بکه یین کو هه یچ تشتهک د هه لبرارتنه په یث و رامان و دهرپریناندا مینانی شیانا دهرپرینی و سه لیقی و بینکرئی نیسه، نانکو دقت نفیسکار بزانیته کو وی هه رگاف نه و دهرهت و ده لیقه نینه کو دهر پینگافه کیدا هم می خالا بکه ته جهی نافه ندا پویه پیکرئی، فیجا دقت نه و شیانا دهرپرینی دگه ل زهنگینکرنا فرههنگا په یث و زارافان ل دهف خو په یثا بکهت، نه ف چه نده ژی ب ده ستفه ناهیت هه تا نه و زور نه فقه خوینیت و نه نفیسیت و راهینانی نه کهت.

نه گه ر نفیسکار هه لگری فان شیان و پیزانینان هه میا بیت، مسوگه ر د چاخنی نفیسینیدا دی کیمتر مه حته ل بیت و دی کیمتر دوو چاری فه مانی و دامانی بیتن، وه دی ل چاخنی هه لبرارتنیدا ده ستین وی فه کری ترین.

ههروه سا یا فرهه نفیسکار د نفیسینیدا چه ند په یقینت عاسی لیدی هه ف ریزنه که تن، کو رامانا وان نه یا دیارو بهرچاچ بیت، چونکی ژبلی لی تینه گه هیشتن خوینه ری و ماندیکرنا هوش و هزرا وی دی خوینه ر بابه تی وی ل نیفاری ب ریقه هیلیت.

کاتیگرا زمانى وەرگىرانى

گرنگيا زمانى وەرگىرانى ئەگەر ژيا زمانى نقيسينى پتر نهبيت مسوگەر کيمتر نينه، ژ بهرکو ئەو تشتى ل بهردهستى وەرگىرى مينا هه قيريه ئەگەر زمانى وى کارى وى هه قيرى ب جوانى و رندى بپيژيت ئەفه دى نانهكى بهرکهفتى و سۆر فه کرى و ب تام و خوش ژى چيبيت، لى ئەگەر زمانى وى نه کارى ژوى هه قيرى نانهكى هه ژى و شايسته بيپيژيت، هنگى ئەو نان دى شه وتيت و بيته ره ژوى، ههروهسا خوينه رى ژى تير ناکه تن.

گرنگرين ئال و ره هه ند کو دنا نقيسينى و کارى وەرگىرانيدا بى دياربيت هه لبارتن پيشان و راقه کرنا و انايه، ههروهسا شه ديتنا پيشانه کو وەرگىر دنا ن مشارين زه قيا زمانى خودا پيدا کهت و ئەو پيشه جهى وان پيشان شه گرن ئەوين نقيسکارى بکار تانى بىي کو دهنگ و رهنكى خو ژ دهست بدن و که قلى خو بگوهرن.

وەرگىر سهرکهفتى ئەو وەرگيره بى خوينه رين بابه تى خو هند قاس ئاسۆده و دلته نا د کهت کو ههست بکه ن ئەف چهندا ئەو دخوين نه وەرگيرانه، به لکى هه نقيسينا وى ب خو به، ئانکو هندقاس ب شاره زايى بابه تى خو وەرگيريت زمانى ره سه ن تيدا بى بالا دهست بيت، ژبلى ل جهى خو دانانا هه پيشه کى و ژبلى داريتنى و پيش و پاشکرنى، کو ئەفه هه مى سه ده مين هار بکارن بو سهرکهفتنا وى دفتى بيافتدا.

زمان بو وەرگيرى ژ گرنگيه کا مه زن بى به هره مه نده، چونكى دفتيت شيانه کا هه ژى ل سه ر نه په نيين زمانى خو وى زمانى ژيدا هه بيت ئەوى بابه تى ژى وەرگيريت، ههروهسا دفتيت هه قسه نكيى د ناقبه را و انادا بپاريزيت، ئانکو بکاريت ب په رين زانينى و شاره زا بوونى دنا ن ده را

کوبرا و انادا مه لاقانينى بکهت، نه ب خو تيدا ب خه ندقيت نه کهس تيدا ب خه ندقينيت.

زۆر په يفت د نقيسينيدا دهينه کارخستن، ئەگەر وەرگير هه مان پيشان دنا ن زمانى خودا هه لباريت و ل شوينا وان دانيت، رهنکه په ياما خو نه گه هينيت و ناسناما زمانى بابه تى ديژى بشيوتينيت، قيجا دفتيت ئەو هه مبه ر قى چهندي بى ژيزان بيت و بزانيت دى چ په يفه ک جهى وى په يقى فه گریت، پاشى ل جهى وى دانيت.

په يفتين شه دهر ژ نالى دهنگى و پيکه هاتا دهنگى فه کو دگه ل ميناکان دکه هى نه بن، جهى خو دنا ن زمانى دا فه ناکه ن، له ورا خودان قه له م دهستکاريا فان پيشان دکه ن و ب ئاوايه کى و هسا چيدکه ن کو پتر بهينه نياسين و ناسناما زمانى خو ژدهست نه دهن. دگه ل قى چهندي ژى گه ره که ئەم ئاگه دارى وى چهندي بين زبان ب ره گه زين ريزمانينى زمانى نه که قيت و هه تا ژئالى رامان و ره ووان بيژى ژيشه دفتيت رادى مام نافنجى لبه رچا ف بگريت و سنورين زمانى نه به زينيت.

ههروهسا وەرگير دفتيت نه هه مبه ر زمانى خو بى خه مسارو بى هه لو تىست بيت، نه ژى بى ده مارگير بيت، ئانکو ب ئاوايه کى زانستى سه ره ده رى و ره فتارى دگه ل وەرگيرانيدا بکهت و سه بارهت وان په يفتين شه دهر (غريب) زۆر هه ستيارى نيشان نه دهن، ژ بهرکو چ زمان ژقان پيشان د فالانين وان پيشان بى کارى ب دريژيا ديروکا په يفتينى و نقيسينى جهى خو دنا ن زمانيدا بکه ن و بينه پرته ک ژ زمانى و ره سميه تى بدنه وان پيشان، بو ميناک: زمانى فارسى بى ته ژبيه ژ په يفتين عه ره بى، لى دگه ل هندي زمانى فارسى ناسناما خو بيا پاراستى چونكى بى کارى وان پيشان دنا ن زمانيدا بگونجينيت و جهى ژيرا فه کهت.^(۱)

(۱) هه مان ژيدهر.

ئىلھام وەرگرتن ژ زمان و نەرھەنگى خەلکى

زمان و کلتورئ خەلکى ب دريژيا چەرخ و سەر دەما چىبوويه و پىگەھشتيه و پەرودە بوويه. ئەف زمانە ژ تازەتى و جوانيى بى تەژى و مشتە. گەلەک ژ پەندو ئەفسانە و دەرپىنن کىنايى و مەجازى و گوتنن پىر حىکمەت دناف زمانى خەلکيدا هاتينه هەلگرتن و زەخىرەکر، چىکەر و ئافرندنن وانا نھا د بى نافت و نيشانن و بياقى ژ نقىسکاران را بەرھەف دکەن کو بەھرى ژيوەرگرن.

ھەلبەت دريغى و کىماسىھ کو نقىسکار فى ژئيدەرى ھندى بوش و دەولە مەند ب گرنگ نەزانن و پويتهى پىنەکن.

زمانى خەلکى زمانەکە بى پاقر و سادە و ھویرکار (دقيق) و نەرم و رەنگىن، دى بىژى بەس بۆ کارىن مەزنىن ھونەرى بى ھاتيه ئافراندن.

لەورا يا ھەرە نقىسکار تىنیشکا نقىسنىن خۆب زمانى زەلال و دەلالى خەلکى بشکىنيت و ژ سەرۆکانيا وى ئاقتى فەخوت.

پراستى تەقايە ھۆزانقان و نقىسکاران ھەريەکى ب ئاويەکى مفاو بەھرە ژ زمانى خەلکى وەرگرتيه، چونكى زمانى جھى شانازى و سەر بلنديى ئەو زمانە بى ديبته تۆقتى زەقيا نقىسنىان و ھەر بەرھەمەکن تورهى کو مۆرکى خەلکى و جەماوهرى پىتھە ديار بيت زمانى خەلکى دخازيت.

بژارە نەکرنا پەيشان ژ زمانى مللى ئەو پىن بۆ نقىسنىن دەينە کارخست دى بيتە ئەگەر بى جانکر و چرمساندنا زمانى تورهى، ھەر وەسا دى نقىسکارى دووچارى تەنگاقتى کەت و ھىدى ھىدى دى شيان و ھىزا خيال و ئاشۆپا وى دووچارى ھشکبونى کەتن.

«ھەتا ئەگەر ئەم بنىرپىن شاكارىن کلاسيكىن تورهى و دىرۆكى مينا ھۆزانين سعدى و حافظ و دىرۆکا بەيھەقى ئەگەر يەكسەر دەرپىنن

مللى تيدا نەھاتبنە کارخستن، ئاوازو ناھەرکوا وان بى ژ وى زمانى ھاتيه وەرگرتن». (۱) دناف تورى خودا ناسىن (عرفانى) دا ژى کو بەرى گوتنى ناراستەى کۆما مريدانە، ئەف کارە پتر تيدا رەنگ دەتەفە.

لى دقتى وى چەندى ژى ژبىر نەکەين کو بکار ئىنانا تەقايە زمانى مللى ژ بۆ ئافراندنا بەرھەمەکن تورهى يان ھونەرى کارەکن نە دجھى خۆ داہە، چونكى دقتى ژ ئالى نقىسکارى فە بەينە گولپىرکرن و ژقتى ھەرھەنگى وى ھەلگرت ئەوا ھەوجەيى پى ھەى و سەليقا فى چەندى ھەبىت. دناف شاكارو نقىسنىن زۆر نقىسکاراندا ب تەرزىن جۆراوجۆر بەھرە ژ زمانى مللى ھاتيه وەرگرتن، جارنا ھندەک پەيف و دەستەواژە ھاتينه بکار ئىنان کو دەقپەيىنيدا دەينە کارخستن، جارنا ئاوازا پەيىنى دانە دارپتنى، جارنا ژى پەندو شىرەتین مەزانن و گوتنن خۆش کو دناف ئاخفتنن مللیدا دەينە بکار ئىنان دناف نقىسنىن خۆدا دگونجىن.

دەندەک بياقاندا بەھرە وەرگرتن ژ زمانى مللى رۆلەکن شەنگستى دگىپت و نقىسکار نکارىت خۆژى بى منەت بکەت.

بۆ ميناک داستان نقىس و سەرھاتى نقىس چاخى ب زمانى چىکەرپىن داستانى دپەيشن، نەچارن کو ھەمان زمانى وا دەست نيشان بکەن و ھەلبىژىر و ژ رومەتى زمانى وان بەھرى وەرگرن.

ب ھەرھال زمانى مللى خەزىنەکا مەزن و بەرفرەھە لېەر دەستى ھەر نقىسکارەکى، نابيت دکارى تىگەھاندنى و پىگەھاندنا بابەتى خۆدا خۆ ژقتى خەزىنا پىر مفاوبھا بى منەت بکەت، ئەگەر وى لېەر بيت دارا باغى وى يا ب بەربىت و ل دەمەکن کورت دووچارى خپش و ھشکبونى ھبىت.

(۱) ھەمان ژئيدەر.

یه که تیا زمانئ

زمان ته تهرئ فه گوهاسنا بیرو هزره ههستین نقیسکارییه بو جیهانا دهرفه، ههروهسا زمان بریکا دهبرینئ و دارپتنئ جیهان بینیا نقیسکاری خوئا دکهت و سنورئ ژیهاتن و هیژو شیان وی دیار دکهت، زمانئ هه نقیسکاریه کی یئ نقیسینئ مینا شوین تبلا وی یا یئ ههفتایه. ئەو نقیسکاری کو خودانئ شیوازه کی تاییهت نه بیت، پراستی خودانئ که سینیه کا بهرچاڤ نییه. «نقیسینا رهسەن دبیژیتته مه کا نقیسکار خودانئ چ شوپ و ریچکه به، یئ پر بزاقه یان سست و شل، یئ نارام و بسهنگه یان کیم هوش، خوشکاندیه یان دفن بلند، یئ ب مژداهیییه یان ترانه کهر، خوش رهفتاره یان توندوتیژ، یئ میانه رهوه یان توندیره و ده مارگیر، یئ خودان تیدیتنه یان بو توره و شهرم، یئ هزر تیژو دوبرین و کویر بینه یان ساده و ساکار، د سه ره ده بریکرنیدا یئ ههژی و ری و شوین زانه یان هارو زمان رهش، ههستین خه لکی د نازرنیت، یان خه لکی دره قینیت، یئ ئاسانگره یان ئاریشه په سه ند، مه یل دگه ل چیکرنا په یقیین رویت و تیگه هسهازیئ هه یه یان ب که فال و شوڤه کاریئ.» (۱)

قیججا هه نقیسینه کا بهیتته دارپتن و ئافراندن شوین دهستی نقیسکاری یئ پینقه دیاره و مورا وی نقیسینئ یا ب ناچچاقین و بقه، ههروهسا بریکا وان تشتین ئەو دنقیسیت شیوازه که سایه تیا وی دنقیسینیدا رهنگ ددهته فه.

هه نقیسکاره ک گه ره که یه که تیا زمانئ پینقیسینا خو ب خوایی دیار بکهت و چار چوبقه کی ژپرا دهست نیشان بکهت، وهه تا دکاربت

(۱) هه مان ژیدهر.

ژی دهر نه که قیت، نه مازه دیه ک بابه تدا، چونکی ئەف ته رزه شیوازه هه م دی جوانیه کا پتر دته بابه تی، هه م خوینهر ژئ دی کارن باشترو بی گری ب سه ر دابچن و تیگه ه و رامن و ده برپینئ وی هه لشکیتن.

به توخی بنوسریت «املاء»: بیگومان هه نقیسینه کا ژ ئالی نقیسکاری فه بهیتته دارپتن، دقیت رهوشا رینقیسیئ زور ب باشی لبه رچاڤ بگریت، چونکی نه هه ر بابه تی جوان دکهت، به لکی پتر هه ژباتی و ژیهاتنئ دده تی، به روفاژی نه گه ر نقیسین یا پر بیت ژ هه له و شاشیین رینقیسیئ، قیججا نقیسکاری چ ئەف کاره بی دهستی یان ژ قهستی ئەنجام دابیت یان هه له یین چاپکرنئ بن، مسوگه ر دبیسته سه ده مئ کیم رهنگیا بابه تی و لاوازا نقیسکاری، ههروهسا مینا شیقا بی خوئ یان کیم خوئ، بابهت تامه کا خوش ناده ته خوینهری، هنده ک جارن ژئ دبیته نه گه ری سه ر لیشیواندنا وی دچاخئ فه خویندینیدا، له ورا نقیسکار دقیت پینکولین رژد و مژداهی بکهت داکو نه که قیتته داڤا شاشیین رینقیسیئ یان چاپئ. ژ بو پاڤژکرنا باغئ نقیسینا خو ژ درک و که له مین چه وتیان یا فه ره نقیسکار دهسته لاته کا ثقاف ب سه ر ری و شوین و ئاواپی دروستی رینقیسیئ دا په یدا بکهت و هه می رهوشین وی لبه رچاڤ بگریت، ههروهسا دقیت به ری ژکه سین شاره زاو پسپور ژئ وه رگریت نه گه ر ب پیزانینئ خو یئ پشت راست نه بیت، ژ بهرکو یه ک ژ سه ده مین سه رکه فتنا بابه تی وی رینقیسه، نه گه ر رینقیس یا لنگه ربیت و پویته پی نه هیته کرن، هنگی بابهت ژئ دی ب قویی برپقه چیتن.

هه لبهت ژ بهر ئەو پیتشکه فتنین بهرچاقین زانستی ئەوین د جیهانا ئیرودا هاتینه دهسته بهرکرن و ژ بهر وان دهسته کفیتین شویشا پیشه سازی کو بووینه سه ده ما بهر مشه کرنا ئامیرین گه هاندنئ و وه شاندنئ و هه قبه ندیکرنئ، نه ا ئەم دکارین پتر خه باتی بکه یین بو دانانا چارچوبقه کی بو رینقیسیئ، ژ بهرکو ده زگه هیین وه شانئ و ناڤه ندین به لاف

کرنی ئیرو دمشه نهو ئەم دکارین دقئ بیاقئیدا پئنگاقتین فرۆ مهزن پاقتیزین.

نقیسکار نابیت لدیف حەزا دلئ خوئ نقیسینا خوئ قالب ریژ بکەت، بەلکی دقئت یاسا و ری و شوینن نقیسینی ئەوین ل ناڤەندین پسپۆری و زمانەوانیڤه دەرډچن ل بەرچاڤ بگرت، دا ژ ڤان شاشیا بی پاراستی بیت.

هەر نقیسکارەک هەمبەر نقیسینا خوئ بی بەرپرسبەر، قئج چ ژ ئالی شتواری نقیسینی ڤه بیت، یان ژ ئالی ناڤەرۆکی ڤه بیت، یان ژ ئالی رینقیسی و ریزمانیڤه بیت، لەورا دقئت ئەڤان خەلەکا هەمی ژیزانانە پئکڤه هەڤبەند بکەت دا زنجیرهکا موکم و سەرکەفتی ژئ دەرڤچیت و ئەڤ خەلەکا ژ هەڤ نەبز دیتن.

رینقیس پرتەکا شەنگستییه ژ زمانی، ئانکو هەر زمانەکی رینقیس تیدا نەهیتە پاراستن و ل بەرچاڤ گرتن دئ کارتیکنەکا نەربنی و نە ژ هەژئ کە تە سەر وی زمانی ئەوئ پی دەهیتە نقیساندن.

رینقیس د پئگە هاندنا بابە تیدا رۆلەکی هەژئ دگپریت، لەورا هەر بابەتی مافی رینقیسی تیدا بهیتە پئپهست کرن، ب بابەتەکی بی هیزو تین دەهیتە ل قەلەمدان.

بەتوخی بنوسریت (گرامەر): هەر زمانەکی زیندی د جیهانا ئیرودا هەبوونا خوئ سەلماند بیت و هەجەکی شایسته ژیرا هاتبیتە تەرخان کرن، ژ ئالی ریزمانی ڤه وەراراکری و گەهشتییه قویناڤهکا بەرچاڤ د پئگە هیشتنیدا.

ریزمان مینا جانییه بو لەشی، چاوا لەش بی جان کە لەخەکی نەلڤ و مریه، وەسا ژئ زمان بی ریزمان، ریزکنەکا بی ریمان و شەپرزەیه.

بکارخستنا ریزمانی د ناڤ هەردوو دەزگەهین پەیقینی و نقیسینیدا

کارەکی هەری فەرە، نەمازە پتر دناڤ دەزگەهئ نقیسینیدا، چونکی ئەگەر رەوشا ریزمانی دناڤ نقیسینیدا نەهیتە ل بەرچاڤ گرتن، ئەو نقیسین ریمان راستەقینەیا خوئ نادهت و گەلەک جارن بەروڤاژئ لیکدانەڤا نقیسکاری خوئا دبیت.

ریزمان ئانکو هەر پەیشهک ل شوینا خوئ دانان و جئگۆرکی ب ئامرازین ریزمانی نەکرن مینانی کار، کارا، بەرکار، جیناڤ، جیناڤی پئڤه نویسیای، ئاولناڤ... هتد.

قئج ئەگەر نقیسکار ب شارەزایی سەرە دەرپی دگەل ریزمانیدا نەکەتن دئ بابەتی خوئ دووچارئ ئەڤرازبەکی رک و عاسی کەتن کو نەکاریت لی سەربکەڤیت، لەورا گەرەکە نقیسکار دقئ بیاقئیدا خوئ هیبکەت و شەنگستەو یاسایین نەگۆرین ریزمانی ل بەرچاڤ بگرت و لەسەر رابەیت و کەهی ببیت، دا خوینەرین بابەتی خوئ کویڤی نەکەتن.

هەلبەت تشتەکی عەبانە ئەگەر یاسایین ریزمانی د هەر نقیسینەکیدا هاتنە شیلان و دویر ئیخستن، ئەو نقیسین دئ ژ ئالی دارپتتی و ناڤەرۆکی ڤه بی ئالۆزو شەپرزە بیت، ژبەرکو هەر ریزمانە جوانی و کەشخە بی ددەتە ناڤەرۆکی و دارپتتی، چاخئ ریزمان دناڤدا هاتە هەلگرتن دئ تیگەه و ریمان و لیکدانەڤه و مەبەست تیکهەلی هەڤ بن و هزرا خوینەری نەهەر هەرس ناکەتن بەلکی دئ ژ راستەریکا ئارمانجئ ڤارپکەتن و ریکا تیگەهیشتنی ل بەر چاقتین وی وندا کەتن.

دقئت پیزانینین فەر و ثقاڤ ل دۆر ریزمانی دناڤ پارزینی مەژبی نقیسکاریدا هەبن، دا چاخئ دەست ب کار بوونی دووچاری مەحتەلیب نەبیت و سپی ل جەهی رەشی و سووری ل جەهی شینی دانەنیت.

وەسا باشە ئەو کتیبین ژ ئالی زمان زانان ڤه هاتینە دانان و بناڤه و یاسایین گرامەرئ تیدا هاتینە دیارکرن ببنە ژبەدرین پیزانینان بو هەر نقیسکارەکی، نەمازە بو وان کە سین دقویناڤا دەستپیکتیدانە و هیتشتا

شيانا مهله كرنى دناڤ قى گۆمىدا نههه، ژبهركو ئهشه ب تنى پىرسىكه كه بو ژيپه لبرنا شيانين ههژى لدور رىزمانى.

براستى ئهوتىن پوتيهى بقى پرسى نهدهن، دياره پوتيهى ب زمانى خوڤى نهتهوى و ب نقىسىنن خۆ نادهن، چونكى رىزمان جوانترين و كه شخه ترين راپيچه بو بهژنا زمانى و نقىسىنى.

رىزمان خه تيرو بهرچاڤ روونيه بو خوينهري كو بكارىت دناڤ بابه تيدا بچيته خوارى بىي كو دووچارى به زربوونى ببىت، يان رىكا خو وندا بكهت.

ب رىزمانى زمان وه رارى دكهت و بهرپه رپىن شارستانيه تى دنه خشينىت.

سه دهه مېن پالدهر و پشتيشان بو نقىسكارى

هندهك بناسه و سه دهه مېن گرنىگ هه نه، ئه گهر ل بهر دهستى هه ر نقىسكاره كى كه هى بېن، دى كارىت گه لهك شيان و هيزى ژيوهرگرىت، ههروه سا ئهڤ ئه گهره دى وى بهر هف گه هيشتن ب قويناغا ئارمانجى برى ئيخن، گرنگرىنن وان ئهڤين خارى نه.

1- بزاره كرن و نقىسىنا خالين گرنىگ و كارتىكه ر: پىدقسيه چاخى نقىسه ر كتيبه كى دخوينىت يان گوهدارى بابه تهكى دكهت، يان د سه ره ده رىكرنىدا دگه ل ژينگه هى ب تشته كى داخبار دبىت، گه شترين و بىن خوشترين گولپىن وى باخى بچنىت و دناڤ تىنقىسا خويا روژا نه دا تومار بكهت. هه له بهت ئهڤ پىزانينه روژ بو روژى دى ل سه ر يهك جه م بن و دى خه زينه كا مه زنا زانىاربا ئىخىته بهر دهستى نقىسكارى. قىچا چاخى پىدقى دى ئهڤ زانىاربه گه لهك ههڤكاربا وى كه ن كو د نقىسىنا بابه تى خوڤا بى سه ركه فتى ببىت.

ب- بهره وه رگرتن ژ كتيبخانى: نقىسكار چقاس بى دهست پل و شاره زا ببىت نايبىت خو ژ كتيبخانى بى نيازو بى منته بكهت، ژبهركو كتيبخانه ژيدهره كى بو ش و مه زنى پىزانينه دهه مى بياقه كىدا، رهنگه دقى سه رده مييدا كو سه رده مى زانست و ئافراندىتبه، هه ر بابه ته كى نقىسكار بكه ته ناڤه ندا پوتيه پىكرنى و لبه ربىت ب شه نا قه له مى خو شه بكهت و دا ببىت، ژيدهر ل دور وى چهندي دناڤ كتيبخانىن ته قاييدا بكه قنه بهر دهستى نقىسكارى، كو ئه گهر پرته كى ژ ده مى خو ته رخان بكهت بو بوراندنى دگه ل وان ژيدهران د ناڤ كتيبخانىدا مسوگه ر دى كارىت زور كىماسيا ته ژى بكه ته شه و گه لهك تشتى فه ر ب قى رىكى ب دهست خوڤه ببىت، ژبلى زيده كرنا خه زىنا پىزانينىن خو بىن ته قايى.

ج- ده زگه هين وه شانى: ده زگه هين وه شانى ب هه مى تايىن خوڤه هه ر ل نه نته رنىت و كامپىوتهرى بگره هه تا رادىوى و تىله فزىونى و سه ته لايه تى تهڤ ب هه قرا جوكن بو بو شكرنا روبارى پىزانينان، له ورا يافه ره نقىسكار دكارخستنا فان ده زگه هاندا بى قه ده ر نه ببىت. پىدقسيه به هرى ژ شيانا فان هه مىا وه رگرىت، چونكى ب رىكا فان هه قه دكارىت دان و ستاندنى و هه قپه يقىنى دگه ل كه سپن هوشمه ندو هزرشان و بلىمه تىن هه رچار ئالين جيهانىدا بكهت و قهرىژو بهر هه مېن وانا بكه ته ئىلهام بو بابه تىن خو.

براستى هه ر نقىسكاره كى ده رگه هى هوش و هزا خو ب سه ر جيهانا پىزانينىن ده رقه دا قه پات بكهت نكارىت د كاروانى پيشقه هه ر پىدا گاقىن خو خو ش خو ش پاڤىڤىت.

د- راهاتن ل سه ر قه خوڤندى: قه خوڤندن ئه گهر لىدق پىلانكه كى ببىت و بابه تىن قه خوڤندى د هه لىژارتى بن و دو مى بدنه قه خوڤندى و ل سه ر بهر ده وام بن دى ببىته شه نگسته كى موكم و تاقت بو ئاقاهى

نقیسینى، پړانیا شاره زایین څی واری دبیتړن: «څه خوبندنه دبیته هیلشانکا پیزانینان، پیزانین ژی دینه سره وکانی بو خودانی کو بکاریت مشارین مه ژبیخ خو پین ئاف بدت و دقادا نقیسینیدا پراکتیزه بکته» که سى کیم څه خوبنیت وه زور بنقیسیت، هه رگاښ نقیسینین وی نه د سه بقى و پیگه هشتیننه، لی ئه وین زور څه دخوین و کیم دنقیسین بهرهمین وان پتر د باله ته بووینه و خه لک تام و چیتړی ژتوهر دگرن.

ب لایق کیم څه دقیت ئه و ده می مروښ بو نقیسینى ته رخان دکته، هندى بو څه خوبندنى ژی دانیت، دا کو هه رچنه بیت هه څه سسه نگیه ک دناقبه را وانادا چیتیت.

که سى کیم څه خوین نکارن بابه تی خو پوخته و ثقاف داپرېژن، چونکی بی ئاگه هن ژ جیهانا ده رڅه و ژینگه ها ده وروبه رین خو، قیجا د سه ره ده ریکرنیدا دوو چاری شاشیین بهرچاښ دین، نه مازه ئه گه ر دناق هه ر قاده کیدا هه سپی قه له می وان غارانی بکته.

ر- زانینا پتر ژ زمانه کی: میژ هاتیه گوتن: «هه ر زمانه ک مروښه کی دییه» ئانکو مروښ چند زمانان بزانت هند مروښه، قیجا ئه گه ر نقیسکار بکاریت شاره زای پترین زمانان ببیت ب تیگه هیشتن و څه خوبندن و نقیسینڅه دى بیته خودانى سه رمایه کی زانستی و هزری بی مه زن و ده وله مه ند، ژبه رکو هه ر زمانه کی فه ره ننگ و کلتوره کی ل پشت پشتى، ژ بلې شیان و هیزا که سى پسرورو بلیمه ت ئه وین بووینه سیار زیخین قادا ره وشه نبیری و کلتوری و زانستی دوی زمانیدا.

له وړا دجهی خودایه ئه و که سى شیانین څی چه ندی هه ین و خودان به هره نه دڅی بیافیدا پیکول و خه باتی بکه ن ژ قوله تین و سه روکانیا زمانین زیندیتین جیهانى بهرئ وهرگرن.

مسه نه ئه و که سى ب وهرگیرانا شاکارین مه زنین گه لین دی کارى

خزمه ته کا هه ژى و مه زن پيشکه شى جفاکى خو بکه ن، هه روه سا ناقى خو څى دناق فه ره ننگا نه مرېا گه لى خودا تو مار بکه ن.

ز- بهر ه وهرگرتن ژ نه زمونښتین که سى سهرکه فتى: چ گه ل و جفاک ژ که سى شاره زاو خودان نه زمون و سهرکه فتى زې بهرو قاللا نینه د هه ر بیافه کی ژ بیافین ژبانیدا، قیجا نقیسکار دکاریت ببیته شاگرد دفیرگه ها قان هیقان و سه دایاندا و دکاریت بهرئ ژ شیان و شپوازو ئه زمونښتین وان وهرگرت و بکه ته سه ر مه شق و سه رور دکارى خودا.

کاره کی دجهی خودایه نقیسکار نه مازه د قویناغا ده ستپیکى و وه ستیکادا ده ستی یارمه تی و هاریکاری بو که سى ژیزان و شاره زا درېژ بکته، هه روه سا یا فه ره هه ر بهرهمه کی ئه و دنافرنیت و دادرېژته سه رکاغه زى، بهرې بچیته بن ده زگه هى چاپکرنى ژ ئالى زانایین څى واری څه بهیته هه شکافتن وه ل سه ر رویمه ت و ناقه روکا وى لیقه کولین بهیته کرن، دا نقیسکار بهیته پشت راست کرن و ئه گه ر هه له و شاشى و کیماسى تیدا هه بن ژیرا بهیته راست کرنه څه، هه روه سا دا نقیسکار دوو چاری پشیمان بوونه څى نه بیت و بهرې هه قسارى بابه تی ژ ده ستی ده رکه قیت، بکاریت هه قسه نگیا وى بیارېزیت.

پراستى سه روکانیا که سى سهرکه فتى و پيشکه فتى ب څى څه خوارینى چک و هسک و زوها نابیت، له وما یا فه ره که سى تیهنى و لیث زوها ب ئاڅا زانینى هه رگاښ ده څى خو ته ر بکه ن.

کهنگی بنفیسین؟

شیان و ژیتھاتا نفیسینی ل دهف ههمی کهسان مینا ههف نیبه، هندهک خودانین شیانکه مهن و ههژینه، هندهک مام نافنجی نه، هندهکین دی شیانین وان دنفیسینیدا نه د بوشن، فیجا فی چندی ژی کارتیکرنا ل سهر چاخئ نفیسینی هه، چونکی کهسین شیانین مهن ههبن، چید بیت بکارن هه تا چاخئ وهغه ری ژی دناف تورمبیلیدا، یان دناف جهه کی پر قهله بالغدا بکارن هزره کی دقادا تیوریدا بگورن بو کریاری و بابته کی ههژی و شایسته دارپژن، لی نهغه رهنگه بو ههمی کهسان کاره کی ژینه هاتی بیت.

ب نهزمون و جهریاندن یا هاتیبه سهلماندن کو باشتترین چاخ بو نفیسینی، نهو چاخه کو ههم مهژیئ نفیسکاری یی تهناو نارام بیت ههم ژ نالی دهرونی ژیفه یی دلناسودهو شاد بیت، چونکی نهگه مرؤف د رهوشه کا دهرونی یا نالوزدا بژیت و هزرین مرؤف دپهرت و بهلاف بن و ناریشه فیشاری و گوشاری ل مهژیئ مرؤفی بکهن، زور کاره کی سهخت و زحمه ته مرؤف بکاریت تشته کی ههژی و دلخاز دارپژیت، ههرچهنده رهنگه نهف بهریهست و دابیش و ناریشه و پرسگریکه دهرگه هی هزری ب قوتن دا بچنه د ژورقه و پاشی بهینه بهرحهسته کرن، لی قهنجترین چاخ نهو چاخه کو مرؤف ژ ههمی ناله کی قه چ لهشی چ مهژی چ دهرونی بو نفیسینی یی بهرههف بیت.

رهنگه دوو کهسان شیانین وان دنفیسینیدا ههقبهر و مینا ههقبن، لی یهک ژوان د رهوشه کا زورا خراپا تابووری و مالباتی و جفاکیدا بژیت، لی یی دی بهرؤفاژی د رهوشه کا باشا تابووری و جفاکی و مالباتیدا ژیانا خو دهریاز بکهت، ههلبهت کهسی بهراهی کی نکاریت مینا کهسی دیماهی کی شیانین خو ب رندی دیباقا نفیسینی دا بهزیخت، چونکی

نهو بهریهست و ناستهنگین بهر سینگی وی گرتی ناهیلن شیانین وی مینا پیدفی وهراری بکهن و بگههنه گویتکا پیشکهفتنی و سهرکهفتنی، لی کهسی دوویئ ژ بهرکو ههمی تشتهک ژیترا یی بهرههف و نامادهیه، زور ب باشی دکاریت شیانین خو دهر بهیاقه کیدا یای دقتیت ب مهزیخت، وه قوبناغه کا مهن بهرههف سهرکهفتنی بهریت.

نفیسکار دقتیت پیکولی بکهت چاخئ قهله می ههلدگریت، هزرا وی پترل دور بابته بهیته جهمکرن، ههروهسا دچاخه کیدا بیت کو ههم لهشی وی ههم مهژی و دهرونی وی د رهوشا بین قه دانیدا بن.

ل کیری بنفیسین؟

براستی هزرو خاست و قهله م جهی بو نفیسینی دیار دکهن، نه جه مهکانی بو نفیسینی دیار دکهن، لی قانه ههردووکان نانکو دهمی و جهی ههقبه ندیه کا زورا نیزیک و همبز دگهل ههف یا هه، چونکی ههردوو په رین پی فرینی نه، نهگه یهک ژوان بهیته قورساندن، په ریک ب تنی نکاریت بهرههف نهسمانی بلندی پیشکهفتنی و نافراندنی ب فریت.

لهورا دقتیت رهوشا جهی ژی ژ نالی نفیسکاری شه بهیته لبه رچاچ گرتن، نانکو هندی نهو جهی مرؤف کاری نفیسینی تیدا نه نجام ددهت یی کرو بی دهنگ بیت، ههروهسا ژ نالی رونا هیی قه یی زهلال و قه کریبیت هه باشه، بهلکی پیدقیبه، دیسان دقتیت نهو جهی مرؤف کاری خو تیدا دکهن نه هاتیبه خه ملاندن ب تشتین سهرنج راکیش قه، چونکی دی هزری مژیل کهن و دی تهرکیزی به لاقکهن، ژیلی قانه ههمیا دقتیت رهوشا ههوی و ساری و گهرمیج بهیته لبه رچاچ گرتن.

ژ ههژی گوتنیبه پیدقیبه نفیسکار زور ب سهرنیقه یی بهردهوام

نەبیت ل سەر نقیسینى، بەلكى دەم دەمە بېھنە بدەتە لەش و مەژبەنە خۆ، چونكى وانا پیدىشى يا ب بېن دانى ھەي، ھەروەسا دەھیتە شیرەت کرن کو درەوشا نقیسینیدا بەھرى ژ ڤەخوارنیت مینانى چایى یان قەھوی یان نسکافى وەرگريت، چونكى بۆ مېشكى مادین ھیتور کەرەھیبین تیدا و نقیسکار ھەست ب خوشیى دکەت، ھەروەسا خوارنا فیقى ژى ئەگەر لېەر دەست بیت دەھیتە شیرەتکرن. دناڤ ھەرچوار وەرژین سالییدا بەھارى و زڤستانى ژ ھەمیا پتر کارتیکرنا ل سەر دەروونى مرؤڤا ھەي، ژ وان ژى مرؤڤى نقیسکار ژ بەر سەقاي و ئەو ئالوگۆرپین خۆرسكى ئەوین دناڤ فان ھەردوو وەرزاندا بەرجەستە دین.

بۆ میناک گەلەک جارا ئەڤ وەرزه بووینە ھیتینى نقیسینى بۆ گەلەک ھۆزانقان و چیرۆکنقیس و رۆمان نقیسان، کو د ئافراندین وانا دا رەنگدا ھەڤە. لى ئەڤە ب وى رمانى نیبە کو بەس بەھارو زڤستان بنبە قادا نقیسینى.

يا گرنگ ئەو نقیسکارى جھەكئ ھەژى ژ بۆ كاری وى ژیرا بەھیتە دا بېن كرن و تەرخانكرن، كو بكاریت ب باشتیرین تەرز بەھرى ژیوەرگريت.

پاراستنا ناڤەرۆكى ژ نشتى نەراست

«بەرى رۆژى ب بېژینگى ناھیتە گرتن»، راستى چقاس يا قەشارتى و نخافتى بیت دى دگەل ھەلاتنا ئەلندى تیرۆژكا وى دەرکەڤیتن، ڤیجا نقیسکار دڤیت ناڤەرۆك و جەوھەرى نقیسینا خۆ ژھەمى نەراستى و لادان و بى بەختیان بپاريزیت، دا ھەم بابەتە وى بكاریت كەڤلى نەمربى دناڤ وژدانین خەلكیدا بکەتە بەرخۆ، ھەم بېتە جھى مفاو پویتە پیکرنى و بەھرە ژى بەھیتە وەرگرتن.

ئەركى نقیسكارى دىڤ چوون و دیارکرن راستیى، نیشاندانا دادپەرورەبیتى، ھەلاویستنا شاشى و نەفامیى، نە تىشتەكى دیتەر، ئەگەر نقیسكار ژ ڤى ریکى تەحسى دى بەرەف نھالا سەر شوړى و فەھیتى گلیر بیتە خوارى، ئەگەر زۆیکا نەڤەزڤریتەڤە سەر راستە ریکى.

نقیسكار دڤیت بوویر و قەومینان مینا خۆ بەلاڤ بکەت، ناچیتى راستیەکا سەلماندى، یان قەومینەکا تۆمارکری بەرەڤاژى نیشانى خەلكى بدەت.

دڤیت نقیسكار د كاری خۆدا بى سنۆر بى دەست پاك بیت، دا بكاریت زیرەفانى ل بەھو پیرۆزین جفاكى و نەتەوى بکەتن.

دڤیت نقیسكار دپاراستنا بەرژەوہندیین تەڤاییدا بى پىشەنگ بیت، دا نەكەڤیتە بەر لیتمشت و لەھیا سەودا كاری و خاپاندنى وە ھەرگاف ئەڤ بەرژەوہندیە پېڤەرپین سەرکەفتنا وى نە دناڤ جفاکیدا.

هېماو نيشانه دانان دناف نقيسينيدا (۱)

مه به ست ژ نقيسيني فـه گوهاستنا هزرو بو چوون و بيروباوهرين نقيسكاري نه بو خوينهري، له ورا هـهـر نقيسكاره ك دقـيـت پيـكـولـين رژدو بي دپهايك بـكـهـت كـو هـزـرو بـيـرو بـو چـوونـين خـوب سـاـدهـتـرين و باـشـتـرين ريـك بـگـهـهـنـتـه خـوـيـنـهـري، دقـي ريـكـي ژيـدا يا فـهـره ژ هـهـر سـهـدـمـهـكـي كـو هـهـشـكـارـيا وـي بـكـهـت بـهـهـري و هـر گـريـت. ژبـلي پـهـيـف و دـهـسـتـه و اژـهـو زاراقـيـن گونـجـاو كـو دقـيـت د هـهـلـبـزـاـرـتـنا هـهـر يـهـكـي ژوانـدا بي نهـنـدا زه هـوـير كـاريـي تـيـدا بـكـهـت، هـهـر و هـسـا ژبـلي هـهـلـبـزـاـرـدـنا شـيـوا زهـكـي سـاـدهـو رـهـو و ان و بـكـار ئيـناـنا رـسـتـيـن كـورـت و پـر رـاـمـان و كـار تـيـكـهـر، كـو نهـفـه هـهـمـي نهـگـهـر بـرـنـدي بـهـيـتـه بـكـار ئيـناـن بـهـر هـژـهـنـگـيـن دـهـسـت هـهـلـاـت پـهـيـدا كـرـنـي نه ب سـهـر زـمـانـيـدا و نـيـشـانـي مـيـزـانـا پـيـزـانـيـنـيـن و بـيـه. لـي دـگـهـل قـاـنه هـهـمـيـا گـهـر كـه نقيسكار نالي نيشانه دانانې د نـاـف نقيسـيـنا خـودا ژ بـيـر نهـكـهـت، ژبـهـر كـو نهـو ژي ژ سـهـدـمـيـن گـرـنـگ و فـهـرن، هـهـر و هـسـا دـي هـا رـيـكـا رـيـهـكـا يـهـكـسـهـر دـگـهـل خـوـيـنـهـري كـهـتـن، كـو بـكـار يـت ب سـاـنـا هـي لـيـتـيـبـگـهـهـيـت و زـوـيـتـر بـاـبـهـتـي هـهـر س بـكـهـتـن.

نهـگـهـر نهـم ل پـاش خـوبـز قـرـيـن، نو بو سـهـد سـالـيـن بـهـري نهـا فـهـگـهـر بـيـن، (۲) دـي بـرـيـكا نقيسـيـنـيـن هـنـگـي ژ مـهـرا خـوبـا بـيـت كـو هـهـتـا بـهـري سـهـد سـالا ژي چ پـوـيـته بـدـاـنـا قـان هـيـما و نـيـشـانـان نهـهـا تـيـه كـرن و دـنـاـف نقيسـيـنـانـدا نه دـهـا تـنـه بـكـار خـسـتـن، لـي نهـا نهـمـاز هـدقـي سـهـر دـهـمـيـدا نهـفـان هـيـما و نـيـشـانـا جـهـهـكـي هـهـژي و دـيـارـي دـنـاـف نقيسـيـنـيـدا بو خـوگـرتـي، چـونـكـي بـرـا سـتـي كـار تـيـكـرـنا خـول سـهـر نقيسـيـنـي هـهـيـه. نهـگـهـر

(۱) د. طوسي. هنر نوشتن.

(۲) هـهـمـان ژيـدهـر.

نهـف هـيـما و نـيـشـانـه د نـاـف نقيسـيـنـيـدا نهـهـيـنـه كـار خـسـتـن، زـور جـارا دـبـيـتـه نهـگـهـري و نـدـا كـرـنا رـيـكـي ل خـوـيـنـهـري ل تـيـگـهـهـسـتـنا بـا بـهـتـي، نـاـنـكـو خـوـيـنـهـر دـهـمـي دـهـقـهـكـي قـهـد خـوـيـنـيـت نهـگـهـر هـيـما ژيـرا نهـهـا تـبـنـه دـاـنـان، نهـدـوـيـر هـ ب هـهـلـه لـي تـيـبـگـهـهـيـت يـان هـزـرا و ي ب هـهـلـه بو بـا بـهـتـي بـچـيـت، مـيـنـا قـي نمـوـنا خـوـارـي:

«دگـهـل دـؤـسـتـا نهـم چـوـيـنـه دـهـر قـه بو گـهـر پـا نـيـيـهـكـي ژ دـوـيـر ب دـهـسـتـي ئيـمـاز هـكـر و گـوتـي بـهـري خـوبـد هـري چـهـنـد جـوانـن مـن گـوتـي چـي گـوتـي نهـو دـارـيـن هـه هـهـمـي كـهـيـف خـوش بـوون و دـپـهـيـقـيـن و دـكـر نـژـيـن».

دقـي دـهـقـيـدا خـوـيـنـهـر و هـسـا هـهـسـت دـكـهـت كـو مـهـبـهـسـتـا نقيسـكـاري نهـو هـ كـو دـارـيـن كـهـيـف خـوش بـوـيـن. چـيـد بـيـت بو دـهـمـهـكـي ب هـزـر يـت و لـيـر ا مـيـنـيـت پـاشـي هـهـسـت ب وـي چـهـنـدي بـكـهـت كـو «نهـو دـار» گـوتـنا كـهـسـهـكـي بـوـيـه ژ وـي كـومـي و «هـهـمـي كـهـيـف خـوش بـوون» پـاشـي دـهـقـي يا هـا تـيـه نقيسـيـن. لـي نهـگـهـر هـهـمـان دـهـقـا سـهـري ل خـا رـي پـر ت بـكـهـيـن و هـهـر پـر تـهـكـي ژي هـيـما و نـيـشـانـي وـي ژيـرا دـا نـيـن چ جـارا خـوـيـنـهـري نـا شـيـو يـنـيـت و سـهـر دـا نـا بـهـت.

دگـهـل دـؤـسـتـا نهـم چـوـيـنـه دـهـر قـه بو گـهـر پـا نـيـيـهـكـي ژ دـوـيـر ب دـهـسـتـي ئيـمـاز هـكـر و گـوتـي: «بـهـري خـوبـد هـري چـهـنـد جـوانـن!» مـن گـوتـي «چـي»؟ گـوت: «نهـو دـار يـن هـه» هـهـمـي كـهـيـف خـوش بـوون، دـپـهـيـقـيـن و دـكـر نـژـيـن...

ب قـي تـهـر تـيـقـي نهـف دوو رـسـتـه ب تـقـا قـي ژ نـالـي رـا مـانـي قـه ژ هـهـف جـودـانـه مـيـنـانـي: «عـهـلـي دـؤـسـتـي كـهـقـنـي حـهـمـيـدي مـن دـيـت» و هـ «عـهـلـي، دـو سـتـي كـهـقـنـي حـهـمـيـدي، مـن دـيـت» د رـسـتـا يـهـكـهـمـدا خـوـيـنـهـر و هـسـا هـزـر دـكـهـت كـو عـهـلـي بـي هـا تـيـه دـيـتـن، لـي د رـسـتـا دـو و يـيـدا گـوتـن نـا رـا سـتـهـي عـهـلـيـه و بـي دـيـژـيـتـي عـهـلـي مـن دـؤـسـتـي كـهـقـنـي حـهـمـيـدي دـيـت. (۱)

(۱) د. طوسي. هنر نوشتن.

یان فئی رستی ب دوو رامانا مروژ دکاربت شرۆقه بکته و لی تیبگه هیت چاخئی دبیتژیت: «من گوتی چما گوتی ههز دکته وی ببینیت» (۱).

۱- من گوتی: «چما؟» گوتی: «ههز دکته وی ببینیت».

۲- من گوتی: «چما گوتی ههز دکته وی ببینیت؟».

ئه گهر ئه م ل فئی رستا کچکه و ساده بنیرین دئی ببینین چاوا دکاربت زۆر ب ساناهی بیته سه ده می سه رگیتژکونا خوبه ری.

له ورا یا فه ره نفیسکار هه می شیانا خو بدته شۆلی کو نفیسینا خو بی گری و ئالۆزی بیخه ته بهر دهستی خوبه ری، نه مازه ئه گهر ئه و بابه ت بی زانستی بیت، دا خوبه ر بکاربت دیف بابه تی را بچیت و ب ساناهی بابه ت بچیته د سه ری ویدا.

ژ ئاله کی دیقه پرانیا نفیسینین ئیرۆ، نه مازه د ناف نفیسینین گهنج و تولازاندا، به شبه ندی کرنین نه راست و نشانین نه دهجی خو دا دهینه ب کار ئینان، پراستی چاوا ئه گهر دهق یا قالا بیت ژه یماو نیشانا دئی کارتیکر نه کا خراپ و نه رینی ل سه ر تیگه هیشتنا بابه تی هه بیت، وه سا ژئی ئه گهر ئه ف نیشان و هیمایه ب شاشی و هه له د ناف دهقا نفیسینیدا هاتنه بکارخستن دئی کارتیکر نه کا نه ژه هژی و کریت ل سه ر لی حالی بوون و تیگه هیشتنا بابه تی هه بیت، چونکی چیدبیت یه ک نیشانی هه له ته قایا رامان و تیگه ها رسته ی بگوریت، یان بهروفاژی نیشان بدهت، یان ئه گهر دهقا نفیسینین ب ئاوایه کی دروست و راست نه هیتته دابه شبه ندیکرن، ئه فه ژئی خو ب خو دئی بیته سه ده ما کزکرن و هرفاندنا بابه تی.

له ورا یافه ره به ری ب کارخستنا هه ر نیشانه کی فیتری یاسایین

(۱) هه مان ژیدهر.

دروستین ب کار ئینانا وان ببین، دا زه قیا نفیسینا مه ژ هه له یین بیخیر یا ئاده و بژاره کری بیتن.

سه خمه راتی وی چه ندی بکارین فان هیماو نیشانان ب ئاوایه کی دروست بکاربینین وه چاخئی نفیسینین بهینه بیرامه، دئی فان نیشانا هه میا دئی خشتا خواریدا یه ک ب یه ک ب نمونه ئینینه فه:

پشکا ٹیگن: نیشانه و خالبه‌ندی (۱)

نیشانین خالبه‌ندی یین پیکهاتی ز:

۱	خال، نقطه	.
۲	فاریزه، بهنۆک	,
۳	دووخال	:
۴	فاریزه / بهنۆکا خال ل بن	;
۵	نیشانی پرسیری	?
۶	نیشانی سه‌رسۆرمانی	!
۷	جووت کفانی کچکه	«»
۸	هیلا جودا کرنه‌فی	-
۹	سی خالین لیدیف هه‌ف	...
۱۰	کفانی مه‌زن	[]
۱۱	کفانه	()
۱۲	خه‌تا خار	/
۱۳	ستیر	*
۱۴	تیر	←
۱۵	دوو باره کرنه‌فه، وه‌کی یا پیش	//
۱۶	ئیکسانه	=
۱۷	نیشانی داکۆکی کرنی یه	—
۱۸	دوو بروو	{ }

(۱) د. طوسی، ریبوار و مصلح، خالبه‌ندی پراکتیکی.

خشتا نیشانین خالبه‌ندی (۱)

جهی بکارئینان

هژماره نیشانه نافۆ وی

- ۱- خال، نقطه . ۱- ل دیماییکا هه‌می رستا ژبلی رستین پرسیری و سه‌ر سپرمانی دهیته دانان ب مه‌رجه‌کی رسته‌تقاف بییت. نازاد شاگرده‌کی زیره‌که.
- ۲- ل دیماییا پیسته‌کی یان چند پیسته‌کا کول ناف کفانی کورترکرنه‌فی دا هاتبنه بکار ئینان دهیته دانان، یان مینا ناسناف هاتبیته نفیسین.
- پیغه‌مبهر «۵.خ» ل ژبلی (۶۳) سالیی دا چوویه به‌ر دلۆفانیا خودی. یان:
- م. دلپاک.
- ۲- ، فاریزه ، ۱- دناقبه‌را وان رستین نه‌تشافکری دا دهیته دانان کو بهنۆک پیکفه رسته‌کی تقاف پیک دئین.
- هه‌رچه‌نده ناری ل وانین خوۆه‌مایه، لی هه‌ردی سه‌رکه‌فیت.
- ۲- بوژ هه‌ف جودا کرنا وان په‌یف و ده‌سته‌واژان بکار دهیت کوژ نالی ریزمانی فه هه‌فکیفن.
- که‌سین زیره‌ک، چالاک، راست و دروست هه‌رگاش سه‌رکه‌فتی نه.
- ۳- ل جیاتی (و) یی دناف به‌را په‌یفین هه‌فکیف دا دهیته دانان.
- ئیران، عیراق، عه‌ربستان و کویت ب نه‌فتی ناقدارن.
- ۳- : دووخال ۱- به‌راهیکا ئینانه‌فا گوتنا که‌سه‌کی دهیته دانان: (نقطه)
- ناپلیونی یی گۆتی: «باوه‌ری ب خوۆه‌بوون، مه‌رجه‌کی

(۱) د. طوسی.

شهنگستی یی سهرکهفتنی یه».

۲- ئەف دووخاله نیشانی روھنکرهفا بابهتهکی نه:

هەر شاگردەک ب کارەکی فهیی مژیل بوو: سەرداری
چیرۆک فه دخواند، سەروانی وانە دنقیسی.

۳- ل دیمایهکا وان په یغان ئەوین کو مه دقتین رامن وان
شروقه بکهین:

هیستر: روئدک.

کهین: گرئین.

سوئن: شهوتین.

۴- ؛ فاریزه، ۱- ئەف نیشانه پتر بو جودا کرهفا گرۆپهکا رستانه ژ ههف
بهنوکا خال ل بن

کو فاریزه ژی تیدا هاتبسته بکارئینان: چونکی سزار ههژ
من دکر، دئ روئدکا ژیرا رپژم؛ ژبه رکو یی بهخته وەر بوو،
که یف خوشم؛ ژبه ر هندی کو زه لامه کن جوامیر بوو، ئەز
رپژ یو داد ئینم؛ لی چونکی یی خو په رست بوو، من ژ
ناقیر «شکسبیر». (۱)

۲- چاخ ئینانه فا نمونا و روونکره فین پیدقی وهکی
په یقین «مینا»؛ بو نمونه؛ ئانکو؛ گریمان؛ ...

ئاشتی؛ ئانکو ب هه فرا ژیان، ب برابه تی و ئیکسانی.

۵- ؟ نیشانی ۱- ل دیمایهکا هەر رسته کا پرساری دا دهیته دانان:

هەری دئ کهنگی وهلاتی مه رزگار بیت؟

۲- بو دیار کرنا بهرگۆمانی «شک»:

- ئەو ل سالا ۱۹۲۰ (؟) ژدایک بوویه. (بهروار جهی
گۆمانی یه).

- ئەف شانۆنامه بو به کهم جار له پاریس (؟) هاته
به لاقه کرن. (جه) جهی گۆمانی یه.

- ئەو دبیژیت ئەز مهزنترین (؟) هۆزانقانی هه فچه رخم.

(۱) احمد سمعی - آیین نگارش.

لیره هۆزانقانی وی چ گۆمان ل سەر نییه لی «مهزنترین»

هۆزانقانی وی جهی گۆمانی یه.

۳- بو ترانه پینکرنی: بوچی فه لسه فهی ل سەر سەری مه
لیددهت (؟)

۶- ! نیشانی ۱- پاشی وان په یغان یان وان رستان دهیت کو حیكایهت
سەرسام بوونی

بیت ژ سەر سەرمانی، په سینی، گازیکرنی، غه مگینی،
ترانه پینکرنی، داخبار بوونی.

- دیمه نه کی ده لاله!

- دهنگ خوش! چ دهنگه که!

- هبی! ئەزی دگه له ته.

- براستی دونیا هه می، ب عه قلی وی برئقه دچیت!
(ترانه).

- دونیا چەندا رەنگینه! خوژی هەرگات بهار با! خوژی
خوژی هزار خوژی! (داخبار بوون)

۷- «) جـووت ۱- گۆتتهک کو ئیکسەر ژ کهسه کی یان ژیدده کی بهیته
کفانی کچکه

وه رگرتن بیی کوچ دهست کاری تیدا بهیته ئە نجام دان:
مهزن دبیژن «ئەگەر ئاخفتن زیف بیت، نه ئاخفتن زپه».

۲- ناف و نیشان و زاراقتن زانستی یان تهکنیکی نه مازه
ل دهستی پیکتی دا:

«کامپیوتر» پیناسا شیانین مرۆقی یه.

۳- ئەگەر ئەو گۆتتا هاتیه فه گوهاستن یا درپژ بیتن وه ژ
سێ یان چوار رپژا پتر بیت.

دقیت وئ گوتنی ژ نافه روکی جودا بکهین، و بچیکتر ژ
یادی بنقیسین، و ژ هەر دوو ئالیا فه کیم بکهینه فه، مینا
قی نقیسینا خواری. دقت رهوشی دا پیدقی ناکهت جووت

که فانیین بچیک دانین:

فروغی فروغ زاده دقت باوهری دایه و دبیژیت: (۱)

(۱) د. بهرام طوسی - پەرتووکا مەهاریه‌های مقاله نویسی.

نہا ہوزان ژمن را بابہ تہ کن گرنگہ بہرپر سیاریہ تہ کہ کو دہمبہر
 ہہ بوونا خو دا ہہست پیڈکہم. تہرزہ بہر سقہ کہ کو دقیت بدہمہٹ ژیا نا
 خو.
 ئەز ہندقاس ریزئی ل ہوزانی دگرم ہندی مروفقہ کن دیندار ریزئی ل ژولن
 خو دگریٹ.
 ئەز ہزر دکہم بہرہ بتنی نہ بہسہ کو پشت پی بہیتہ بہستان، گوتنا
 ہوزانہ کا باش چقاس یا سہختہ، ہندقاس ژی کارو بزاف و ہورکاری
 دقیت، ہر وہ کی فہ دیتنہ کا زانستی...

۸- - ہیلا - ۱- بۆ جودا کرنہ فا رستہ ی: میللہ تی کورد - کو ب
 قارہ مان بی ہاتہ نیاسین - ہہ تا نہا ژی بی تہ پەسەرہ.
 جودا کرنہ فقی

- سەر لەشکر زەلامەکی چاقنە ترس، ب هیز، خودان
 ئەزموون؛ لی خەمسار بوو.

۲- بۆ جودا کرنہ فا ہژمارا ژ نا فا یان سەرہ باسا:

۱- سەر.

۲- سنگ.

۳- پشت.

۳- چاخنی ل جیاتی «ژ»، «ہہ تا»، «تاکو» دہیتہ
 بکارئینان بۆ دیارکرنہ دوویریا دناقبہرا دوو جہان دا.
 دوویریا ناقبہرا ہہولپیر - بەغدا نیژیککی ۴۵۰
 کیلومہ تراہ.

۴- دەمی چیرۆک نقیسینی ل دەستپیتکا پەیشینا ہەر
 ئالہ کی دا دہیتہ دانان ب مەر جہ کی بەری ہنگی ہاتیبیتہ
 دیارکرن کا خودانی رستی کیبہ؟ (۱)

۱- جہوادی گوت: دقیت ژ ہمی ئالہ کیفہ لیفہ کولینی ل
 سەر کاری خو بکہین.

ب- حەسەنی بەرسف داڤە: ہەری دئی ہاریکاری بی ژ کہ سی
 دی وەرگرن؟

- ئەز ہزر ناکہم.

- چما؟

۹- ... سی خالیین ۱- چاخنی گوتنہ کنی دناٹ چیرۆکہ کی دا یان شانۆ نامہ کی
 لیدیٹ ہہٹ دا فہ گتیرین ب نہ ثقافی:

- ہیژا ئەز ہیقی دارم فی...

۲- گوتنا لنگەر و نہ ثقافت:

نہ... نہ... ئەز ناہیم.

۳- بۆ نیشاندانی و بکارئینانا رستین بہر دہوام دہیتہ
 دانان.

دلۆفانی، مروقاپہ تی، دۆستاپہ تی... ژ خەسلە تین بلندین
 مروقی نہ.

۱۰- [] کفانی ۱- چاخنی نقیسەر یان وەرگتیر یان دانەر ب فەر بزانیٹ
 مەزن تشتہ کی دناٹ دەقا خو دا زیدہ بکەت، دئی وئی پەیقی یان

رستی دناٹ دوو کفانیین مەزن دا دانیت.

ئەف نامہ ژ ئالی ویشہ [ناپلیون] فہ یا ہاتیبہ
 نقیسین. (۱)

۲- ئەگەر فەرہنگ نقیس ب فەر بزانیٹ داخو بہ نہ کا پتر
 ل سەر رامانا پەیشہ کن بدەت دئی ئیخیتہ دناٹ دوو
 کہوانین مەزن دا.

۳- ئەو بابہ تین پرتەک نہین ژ مەرہما سەرہ کی:

شوفیری ئوتومبیللا خو پیکر [کەسەک سیار بوو] وہ
 پرپکەفت.

۱۱- () کفانہ ۱- ئەگەر پەیشہک ہەفکیفہ پەیشہ کی بیت دناٹ رستہ کی
 داودوو رامانا بدەت ہنگی ئەم دکارین پەیقی یان رامانا
 دوو بی بکہینہ دناٹ دۆ کفانان دا.

مروقت دکاری خو دا گەرہ کہ بی ب مژداهی (جدی) بیت.

۲- بۆ پتر روونکر نہ فقی:

بازتیرئ ہہولپیر ب سی تشتا بی بناف و دہنگہ. یایہ کی.

قهلاته، يا دوويي (منارا شېخ چولبیه)، يا سيبي
(دهشتا قهراجي به).

۳- بۆ شروفه کرن و ديار کرنا ژيدره کی يان ناز نافه کی دئ
هژماره دناڤدا هپته دانان.

دقيت ئم بۆ ئوستاندارد () کرنا زمانی خو پينگافين فەر
پاڤيژين.

۱۲- / خهتا خار ۱- بۆ ژهڤ جودا کرنهڤا رۆژو هه يڤ و سالي:

ل بهرواي ۱۹۹۱/۳/۵ ل باژيري رانيي سه رهلداني
دهست پيکر.

۲- بۆ ژهڤ جودا کرنا برگه کی يان نيڤيا به يته کا
هۆزاني:

وهلات / وهلات / من جان خهلات، نه نازاد بووين /
نه رۆژه هلات.

۱۳- * ستير ۱- ستير بۆ روونکرنهڤا په يڤه کی يه دناڤ په راويژي دا.

۲- بۆ ژهڤ جودا کرنهڤا به يتي هۆزاني، ژ ستيره کی
ههتا س ستيرا بکار دئين.

۳- وه کی نيشانه کی بۆ ده ستپيکرنا بابه ته کی تازه دهپته
نڤيسين.

۱۴- ← تير ۱- بۆ ديار کرنا نه نجامه کی:

وارقان هات ← وارقان: به شي نيهاڤه، نافه، که ته،
بکه ره. هات: به شي گوزاره يه، کاري تيپه ره.

۲- د راقه کرنی دا نانکو بزڤهڤه بۆ:
شهره فخانې ← به تليسي.

۱۵- // دوو باره ۱- نيشانه بۆ رسته و په يڤين مينا ههڤ، ل شوي نا دوو باره

وه کی يا بهري به راهي کی
کرنهڤا وان ئهڤ دوو هيله دئ ل بن رستا ئيکی هپنه
نڤيسين:

کوردهستان وهلاته کی رهنگينه.
// // // زهنگينه

۱۶- = ئيکسان نيشاني ئيکساني يه دناڤه ر دوو بابه تان دا. زهنگيني
ب دلي يه نه ب مالي يه = ئه وي قه ناعهت هه بيت يي
زهنگينه.

۱۷- — نيشاني ئه گه مه بڤيت داکۆکي بکه ينه سه ره په يڤه کی، يان
داکۆکي کرنی يه رسته کی دناڤ دهڤي دا، دئ هيله کی ل بن راکيشين:

هه رگاڤ په که تي بۆ ملله تي شهنگستي سه رکه فتني يه.

۱۸- { دوو بروو ۱- ئهڤ نيشانه پتر دناڤ ههڤکيشادا دهپته بکار ئينان.

هه رگاڤا مهڤيا ههڤکيشه کی کوژ کفانين مه زن و بچيک
پيکه اتبيت وه مينا يه که يه کا ههڤگرتي نيشان بدهين دئ
ڤي نيشاني بکار ئينان:

[(a+b)(cab+1)] [(ca-1) -8 ab]

۲- هه رگاڤا داخويانه ک بهپته دان بۆ چه ند به شه کين ژ
ههڤ جودا کول بن ههڤ هاتينه ريزکر و نڤيسين، ئم
دکارين ڤي نيشاني بکار بينان: (۱)

دناڤ رفانکا لايي چه پي دا {په رتووکين مه زن گۆڤارين
به رگري ناسنامه}

هاتينه دانان.

۱۹- - هپلا ۱- چاخې وه رگپرا نا بابه تين زانستي کو دوو ئال يان

ههڤه ندي ههڤه ب ههڤرا تيڤا پشکدار بن.

- ئهڤه هۆنه ره که ژ هۆنه رين ئيراني - ئه فغانی.

۲- هه رگاڤا جهه کی تشاڤ بۆ شه گوهاستنا گۆتته کی
نه بيت، ئهڤ نيشانه دهپته دانان.

سه يدايي شه ره فخانې -
به تليسي ديروک نڤيسه کی کورده

(۱) د. طوسی.

پشکا دوویڼ

به‌شبه‌ندیگرنا نفیسینی (۱)

۱- رسته: رسته ژ چند په‌یسه‌کان پیکدهیت کو رامانه‌کا ثقاف بدهت. بو خویا کرنا بیرو بوچوونین خوئم ژ رستا به‌هری وهردگرین.

دقیت چاخنی نفیسینی ناگه‌هداری وئ چندی بین کو هه‌می رسته د قوینا‌غایه‌کی دادتقافین. کار و کارا دگه‌ل هه‌ف گونجاو بن، چاخنی رسته لدیف هه‌ف دهین دگه‌ل هه‌ف هه‌ماه‌نگ بن، نو دقوینا‌غا دووییدا دقیت پیکول بهیته‌کرن هه‌تا دکارن رسته د کورت بن، ساده و خوش بن، بکار ئینانا رستین زور درپژو عاسی و په‌یشین ژ زمانی و زینتی شه‌ده‌ر ئیرو نه‌کاره‌کی په‌سه‌نده، نفیسین دقیت یا ره‌ووان و زه‌لال و ره‌سن و ژ هه‌ژی لیتیکه‌هیشتنی بیتن، دقیت بخه‌بتین چ ریک ژ هه‌میا پترو باشتر و ساده تره‌و دئ هزر و بیروبوچوونین مه‌گه‌هینیت وئ بکار بینین.

ل چاخنی نفیسینا رستا، ده‌می چاپکرنی دقیت هه‌ر نیشانه‌ک ئیکسه‌ر ل ده‌ف په‌یقه‌ بهیته دانان و په‌یقا پاشی وئ دهیت کیمه‌کی دویرتر بنفیسین.

بو نمونه: کتیب، ده‌فته‌ر، قه‌لم (راست)

- کتیب، ده‌فته‌ر، قه‌لم (نه‌راست).

۲- په‌ره‌گراف: ل دیماهیکا هه‌ر پرته‌کا ئافاهی پی‌یشینی یان نفیسینی کو بابه‌ته‌ک تیدا ئیخستبیته به‌رچاڅ و گه‌لاله‌ بیت. دپترنی (په‌ره‌گراف). (۲)

(۱) د. طوسی

(۲) هه‌مان ژیده‌ری ئیکتی.

په‌ره‌گراف د بناغه‌دا چند خه‌له‌که‌کن ژ زنجیرا ئاخفتنی، ب دیماهیک هاتنا هه‌ر په‌ره‌گرافه‌کی به‌رژه‌نگین وئ چندی نه‌کو نا‌قه‌روک و کاکله‌ک ب ثقافی یا هاتیه‌ خو‌باکرن و ده‌رپین.

هه‌ر هزر و ده‌رپینه‌کا دناڅ په‌ره‌گرافیدا دهیته به‌یان کرن، گه‌رکه ژ چستی و ریکوپیکه‌کا دیار و به‌رچاڅ یا به‌ره‌مه‌ندی بیت کو ژ ئالی ته‌رتیف کرن و ریکخستنا وان و داکوکی ژیکرن و پوته پیکرنا وانقه ژ هه‌ژی هه‌ستپیکرنی بیت. داوی ده‌رفه‌ت و ده‌لیقی ژ خوینه‌ران را ب هه‌لیخیت کو بکارن ب هزر کره‌کا کیم ب سه‌ر لوژیکا وان هه‌لبین.

ریکوپیکه‌کی و چستی د هه‌ر نفیسینه‌کیدا دئ شیان سهرنج راکیشانا بابه‌تی زنده‌که‌تن و خو‌ب خو‌دئ بیته سه‌ده‌ما وئ چندی کو په‌یامه‌کا روهنتر و سانا‌هیتر دناڅ زینا خو‌بنده‌فاناندا جیکیر بکه‌ت.

هه‌ر په‌ره‌گرافه‌ک دقیت یا ثقاف بیتن، ئانکو ئه‌و هزرا ره‌سنا په‌ره‌گرافی هندقاس ب باشی تیدا هاتبیته په‌روه‌ده‌کرن کو د ده‌مین فهدا پیدقی ب گرؤقه و روهنکره‌فا نه‌بیت.

هه‌ر په‌ره‌گرافه‌ک خودانی هه‌بوونه‌کیه‌ کو ب رسته‌کا شه‌نگستی دهیته خو‌باکرن، قیجا چیدبیت نه‌ف رسته ل ده‌ستپیکه‌کی یان نیقه‌کی یان دیماهیکی خو‌ب هه‌لیخیت.

هژمارا په‌ره‌گرافا هه‌شبه‌ندی ب گریا بابه‌تان و نا‌قه‌روکا وان شه‌ه‌ی. ئه‌و نا‌قه‌روکا کو د ناڅ په‌ره‌گرافه‌کیدا دهیته گونجاندن نابیت دناڅ په‌ره‌گرافه‌کا دیدا جهی وئ بهیته شه‌کرن. هه‌ر هزر و خاله‌ک دقیت دناڅ هیلینا خودا ئاکنجی بیت ب ئا‌وايه‌کی ده‌ستنه‌خوشی چینه‌که‌ت.

دناڅه‌را په‌ره‌گرافاندا ژی دقیت هه‌شبه‌ندی هه‌بیت. خوینه‌ر گاڅ ب گاڅ دگه‌ل نفیسکاری به‌ره‌ف پیش دچیت، نه‌گه‌ر نفیسکاری ژ هزه‌کی بو هزه‌کا دی، یان ژ نا‌قه‌روکه‌کی بو نا‌قه‌روکه‌کا دی و بابه‌ته‌کی بو بابه‌ته‌کی دی خو

فه گوهیتزیت یان خو بگوریت. بناغی فی چندئ ئەوه کو خوبەر ب نیشان و بەرهژەنگەکی وینەیی بهیتە ناگەهدارکرن، هەرودەکی وی شارەزای یی کو ل سەر دۆریان و جادین چەپ و چوپر رادووستیت و ب نیشانەکی یان هیمایەکی گورینا ریکتی نیشان ددەت.

هندەک جارا پەرەگرافیی تازه نە مەرجه بابەتەکی تازه هەلگرت، بەلکی ئەو شرۆفەکەر و رافەکەرئ بابەتئ بەری هنگی بیت، چیدبیت نقیسکار دگەل شرۆفەکرن و بەیانکرن هزرەکی یان بیروبوچوونەکی، لبربیت ئیمائئ ب ئالی هەقدژ بکەت، یان گرۆشان ل سەر زیدەکەتن، یان میناکەکی ل سەر دیار بکەتن، یان رەوشەکا تایبەت باسبکەت. دقان هەمی رەوشاندا وەسا باشە خوبەر ل ئامرازین هەقبەندکرنئ و تیپەرینئ مینانی: «دگەل فی چندئ، ژبلی فی، بو نمونە، بەروفاژی و یین مینا شان بهیتە ناگەدارکرن و پاشی فەگەرپیتتەف سەر بابەتئ خو یی بەراهیکی». (۱)

باشترین و زبەرکانهترین شیوی دەر باز بوونئ هەمان دەر باز بوونا دەنگفەدانییە، خەسلەتئ وی ژئ دقیت ئەو بیت کو دەنگفە دانا هزرا پەرەگرافا بەراهیکی ب ئاواپەکی ژ ئاواپان بگەهینتە گوھی، ئەف چەندە ژئ نیشانئ دووبارەکرنەفا پەرەگرافئ بەراهیکی نییە، چونکی هەر ئیمائژەک ب فی چندئ بهیتە کرن بەسە.

یا گرنگ ئەوه ب ئاواپەکی لوژیکی هزر و بابەت و ناقەرۆک پیتکفە بهیتە گریدان و هەقبەندکرن، ئەگەر ئەو رامان د ناڤ پەرەگرافەکیدا یان د هەقبەندیکرنئ دگەل پەرەگرافین دیدا دەستەبەر ببیت دئ کاربت ئاخذتتی بی راوستان و سستی د کاروانئ خورا ئاراستە بکەت.

پەرەگراف یا پیتکھاتی ژ چەند رستەکا کو بو خویاکرنا هزرەکی یان بو چوونەکی دەیتە بکار ئینان، رستین هەر پەرەگرافەکی دقیت خودانین

بەکەتیا بابەتی بن وە هەقبەندیەکا ثقاف دگەل هەف هەبیتن وە دگەل هەف هەماهەنگ بن، قیجا د بکارئینانا پەرەگرافیدا دقیت ئەف خالین خاری بهیتە لبرچاڤ گرتن: (۱)

۱- هەر پەرەگرافەک دقیت ژ بابەتەکی زیدەتر نەگرتە خو، یا فەرە چوارچوویی بابەتی یی دیارکرنی بیت دا دناڤ یەک پەرەگرافدا بهیتە باس کرن. هژمارا رستین یەک پەرەگراف سنۆردار نینە، لی دقیت د هەر نقیسینەکیدا هەماهەنگی و گونجیان دناقبەرا ئەندازی پەرەگرافادا بهیتە پاراستن. نابیت پەرەگرافەک زۆری درێژ بیت، پەرەگرافەک ژئ زۆری کورت بیت، ئیلای ب دەگمەن کو پیتدشی ب فی چندئ هەبیتن.

۲- بو دەست پیکرنا بابەتئ دیقرا، دئ خالا نیشانئ بو دیارستا پەرەگرافا بەری هنگی هیتە دانان ل هەر جەهەکی بیت، پاشی دئ دەست ب نقیسینا ریزایەکی یا پەرەگرافا دوویی هیتەکرن لی کیمەک بو لایین ژۆرڤە، لی هەتا بابەتئ پەرەگرافەکی ب دیماهیەک نەهیت نابیت ژ قەستا بهیتە دا برین و ژیکفەکرن.

۳- دناڤ هەر پەرەگرافەکیدا دئ بابەتەک یان هزرەک یان بو چوونەک یان ئالەک ژ بابەتئ شەنگستی هیتە وەرگرتن.

وەکی نەربت ئەف بابەتە دئ دناڤ رستەکیدا هیتە داریتن، رستین دی یین پەرەگرافئ کو دیقرا دەیتن دئ رۆلئ وان پتر شرۆفەکرن و گرۆفە ئینانەفە بیت بو رستئ بەراهیکی، ئەف بەلگەو گرۆفە دقیت هەمی سەبارتە سەلماندا رستئ یەکەم بن، هەرودەسا گەرەکە ب ئاواپەکی لوژیکی پیتکفە بهیتە هەقبەندکرن و هەمی یەکریژ بن و هەماهەنگی دناقبەرا واناڤا هەبیت.

له وړا د قیټ هره پوره گرافه ک ب بابه ته کشفه یی گړیدای بیت وه نه ف بابه ته ژی ب ناوایه کئی ثقافت بهیته شروقه کرن و راقه کرن، هه وروسا هه رسته ک دگل رستی به راهیکا خو و دیمایه کا خو ب ناوایه کئی لوژیکی یی گړیدای بیتن. بو نمونه هه پارچه کا فیلمه کی نه م دکارین ب پشکه کا کتیبه کئی بشبهینین، قیجا هه پوره گرافه کا پشکه کئی وه کی وینه کییه ژوی فیلمی نا فبری.

هه وروسا د هه نیشاندانه کیدا پیکول دهیته کرن پارچه کا دیارگری ژوی فیلمی بهیته نه مایش کرن. هه وینه ک ژوی وه کی پوره گرافه کئی یی تایه ته ب نیشادانا پرته کا بچیکرتر ژ بابه تی ته قایی.

بو په یاد کرنا بابه تی وینه کی د قیټ ل سهر بابه ته کئی مه زنتر باش هه لشکرافتن بهیته کرن. لی نیزیک بین، ژ کونجین جودا جودا هه لیقه کولین هه تا خو باترین گوره پان یان گوشا وئ په یادا دکهین بو نمونه وینه کئی باژیری ورمی رن گدانه قاشا هه می باژیری وئ ب خو قه ناگریت، ژ بهرکو نه قه وینه کئی ته قایییه، نه م دکارین ژ گه له ک گوزاشا قه نه قی وینه ی بگرین، کو رویه ته کئی خو یاترو روهنتری باژیری بده ته ده ست مه. (۱)

چاخنی نفیسنا هه پوره گرافه کئی نفیسکار د قیټ ب نه ندازه کئی ثقافت، مینا وینه گری چاوا د خه بتیت وینه کئی زه لال و روهن دهر بیخیت، و هسا نه و ژوی ژ هه می ناله کی قه بزاقی بکته په یث و رستین هه پوره گرافه کئی د هه ماهه نگ و ریکخستنی بن، دا بابه ته کئی پر رامن و پیگه هیشتنی و ژ هه ژوی تیگه هشتنی بیخیته بهر ده ستی خوینه ران.

هه پوره گرافه ک ژ نالی ریکخستن و ته رتیث کرنی قه هوسا دهینه دابه شکرن: (۲)

(۱) د. طوسی.

(۲) هه مان ژیدره.

۱- ته رتیثا ده می (زه مانی): شروقه کرنا نه زمونونه کئی، یان داستانه کئی، یان قه گیرانا قه ومینه کا دیروکی، د قیټ ته رتیثا چاخنی پیرا بوونی یان چاخنی قه ومینی بهیته لبه رچا ف گرتن.

۲- ته رتیثا جهی (مه کانی): بو شروقه کرنا تشته کی یان جهه کی دیارگری، د قیټ ل پشکه کا وئ بهیته ده ست پیکرن وه ب ته رتیثا بچینه پشکه کا دی قیجا ژ سهری بو خواری یان ژ روژنا قایی بو روژ هه لاتی بو شروقه کرنا وه غه ر (سفر) را خو دی به راهیکی ل باژیره کی ده ست پیکهین پاشی یی دی پاشی یی دی.

۳- ته رتیثا پرتی پرتی کرنی (تحلیلی) دنا ف نفیسینین زانستی و توره یی و ره خنه پیدا دهیته بکار ئینان.

۴- ته رتیثا پیفهری (قیاسی) ژ ته قایی بو پرتی.

۵- دیار کرنا سه ده م و گرو فان.

۶- ته رتیثا وه سفی.

۷- هه قبه رکرن و هه قد ژوی.

۳- پشک (قسم): دابه شکرنا هه ر کتیبه کئی بو چه ند پشکه کا هه م دی کارنی نفیسکاری ب ساناهی ئیخیت کو بکاریت بابه تی خو ب ناوایه کئی لوژیکی پرت پرته پیناسه بکته و بگه هیته نارمانجا خو یا دلخاز، هه م بو خوینه ری ژوی کارساناهییه کو بکاریت ب ناوایه کئی سشک دیف بابه تی را بچیت.

هه لبه ت ژ هه ژوی تیرامانییه کو د نفیسینا داستان و شانونا ما و ته قایی بابه تین زانستی و توره پیدا د قیټ به شبه ندیکرن ب ناوایه کئی وه سا بهیته نه نجامدان کو هه قبه ندیه کا ثقافت د نا فبه را پشکین وئ یین جوړا و جوړدا چیبیت.

دښت پوره گرافين هره پشکه کي ژبه که تی و ههما هه نگیه کا تښاف به هره مه ند بن، نانکو دښت هه می د رونکر نه فا یه ک مه به ست یان بابهت دا بهینه کارخستن و ته فایا مهر جین پوره گرافین تیدا هه بن.

پیشگووتن

هرگاف پیشگووتن دهرگه که بو چونه ناف کتیبی، نانکو بهری خوینهر بابه تین شه ننگستی یین کتیبی بکه ته ته وهری فه خویندن، دی فه خویندنا خو ب پیشگووتنی ده ست پیکهت، هه لبهت پیشگووتن مینا ناسنامیبه دی رونا هیه کی ئیخسته سهر بابهت و نافه روک و پشکین کتیبی وه دی ئیماژه ب تیدیت و تشتین فهر هیته کرن.

ژورجارا ژ نالی که سین به ریناس و نافدارفه پیشگووتن بو نفیسکاری دهیته دارین، نهو ژی ب هویری و باشی دیخسته دبن میکرؤسکوینا تیدیتین خؤدا.

ژیزانین فی واری پیشگووتنی بو ههر کتیبه کی ب کاره کی هه ژی و فهر دزانن.

له ورا د جهی خودایه نفیسکار فی چه ندی ژبیر نه که تن وه پوبته کی تښاف پی بده تن، داکو خوینهر بریکا فی پیشگووتنی فه بکارن ناسیاریه کا تښاف دگه ل وی و نافه روکا کتیبی په یدا کهن وه ب سه ده ما فی ناسیاری بکارن هه قبه ندیه کا همبتر و نیزیکتر دگه ل هه ژ گریده ن.

ل دیش هه ژ ریز به ندیکرنا بابه تین کتیبی

پیدفی یه ته فایا بابه تین کتیبی ل دیش هه ژ ب ناوایه کی دروست بهینه ریز به ندیکرن وه چ پیشی و پاشی نه که قنه تیدا، ژبه ر کو هه بوونا چستی و ریکخستنی دناقبه را هه می پشکا دا ژ ناله کی و دناقبه را بابه تین وانا دا ژ ناله کی دیشه ب کاره کی فهر دهیته ل قه له مدان.

له ورا نفیسکار دښت زور زبره کانه جهین بابه تا ل دیش ریزه ندیا وان ده ست نیشان بکهت، ههروه سا پیکولی بکهت ژ فی چوار چوبقی دهرنه که قیت، دابکاریت ب فی ریکه هه قبه ندی و هه ماهه نگیی دناقبه را وانا دا چیکهت وه خوینهر ژی نه که قنه دناف گو ما به دگومانی و ری وندا کرنیدا.

دجهی خؤدایه نفیسکار (خسته کا قالبیژ کرنی) بو ههر پشکه کا کتیبی جودا چیکهت، پاشی لدیش هه ژ کاری خو پیششه بهت هه تا دیماهیکا کتیبی.

هژمار بو به ریه ران دانان

هه لبهت دښت هه می به ریه رین کتیبی هه ر ل به ریه ری ئیکه بگره هه تا دیما به ریه ر ب هژماره (رقم) بهیته ژماره گوزاری کرن، چونکی نه قه هه م نیشانی ریک و پیکیا کتیبیبه، هه م به رچاف روونیه که ژی بو خوینهر کو هژمارا به ریه ری یادداشت بکهت و ل ده سین فهر دا ب ساناهی په یدا بکهت، یان نه گه ر به لگه نامه ک یان گروقه ک یان گوتنه ک یان به رواره ک ژ کتیبه کی هاته وهرگرتن، پیدقیبه دگه ل نفیسینا وی چه ندی هژمارا به ریه ری بهیته دیارکرن دا چاخی لی دهیته نیرین قه دیتنا وی یا ب ساناهی بیتن.

نفیسینا سه ره باسین پشک و بابه تان

هرگاف ناف و نیشان و سه ره باسین پشک و بابه تان دښت ژ نالی نفیسینی قه دگه ل نفیسینا نافه روکی جودا هیه ک هه بیت ههروه سا یا فهره نفیسکار جودا هیه کی دناقبه را بابه تی شه ننگستی و تایی (رئیس و فرعی) دا بکهت، نانکو سه ره بابهت چقاس سه ره کی تر و ته فایبی تر بیت هندقاس دښت مه زنترو گرتن بهیته نفیسین، ههروه سا پاشی فانه دی گه را

سهره بابه تین تایی (فرعی) هیت وانا ژی دقتیت نیشانی سهره بابه تی بی پیته دیار بیت، ئانکو کیمه کی ژ بی سهره کی بچیکتر بهیته نقیسن، فیجا نه گهر ب رهنگه کی توختر یان رهشتر ژ نقیسنینا ئاسایی بهیته نقیسن هه ژیتره.

خسته چیکرن

هه لهت بابه تین هندهک کتیبان پیدقی ب وی چه ندی دکهت کو خسته ژیرا بهیته چیکرن، چونکی نهف خسته دی باشتر رونا هیج ئیخسته سهر بابه تی نه گهر هژمار و ریژه یان تو مارین دی تیدا بن، لی نه گهر نهف خسته ژ بهر په ره کی پتر بیت و هسا باشه بو دیما هیجا بابه تی بهیته فه گو هاستن.

ناف و نیشانی خسته چقاس کورت تر بن و ب رسته نه هیته نقیسن باشتره، لی و هسا باشه په یقین شه نگستی ژیین دی بهیته قافارتن.

ل دیما هیکا ناف و نیشانی خال (نقطه) ناهیته دانان. ناف و نیشانی خسته دی که قیته سهری خسته.

وینه و کهفال

نه گهر کتیبی وینه و کهفال ب هه فرا بوون، یان پیدقی ب هه بوونا هندهک ویناکر بو پتر داخویان و روهنکر نه فی، دجهی خودایه ل دیما هیجا بابه تی خسته ژیرا بهیته چیکرن، یان نه گهر بابه ته کی دیروکی بیت و هسا باشه پشکه کا نه مازه ل دیما هیجا کتیبی ژیرا بهیته ته رخان کرن. سه بارهت هه وینه کی ژی داخویانین هه ژیرا بهیته دان.

زور جارا وینه ریکتی بو خوینه ری خویش دکهت کو زویتر ل ناهه روکا بابه تی بگه هیت، یان ب سهر هندهک نه په نیا هه لب بیت، یان هندهک پیزانینان بزانیته، له ورا دجهین هه ردا، گه ره که کتیب ژوینه بی پیدقی نه هیته زپه هر کرن.

راشه کرنا په یف و زارا فین عاسی و هه دهر

کاره کی ئاساییه دناف هه دهق و ناهه روکه کیدا خوینه ر رویوی هندهک په یف و دهسته و اژین عاسی و هه دهر ژ ههرا خو بیت، ئانکو شیانا تیگه هیشتنا وان نه بیت، مینا هندهک زارا فین فی سهرده می بیین رامیاری و زانستی. لی یا هه ره نقیسکار زوری ئاگه هدار بیت چاخنی نه و په یف دناف بابه تین ویدا جهی خو فه دکهن، پی کولی بکهت لدیف هه هه ژماره به ندی بکهت، هژماری ژیرا دانیت وه وی زارا فه ی بو خوینه ران راقه و پیناسه بکهت، هه وه سا نه گهر ل بنی بهر په ری جهی تیرا نه کر و هسا باشه بو بهر په ری پاشی بهیته فه گو هاستن، بو فی چه ندی ژی نقیسکار دکاریت ژ تیشکی به هری و هر گرت وه فی تیشکی ل بهر په ری دیدا بنقیسیته فه، نهف هه ردو تیشکه نیشانی تفاف کهرین رسته کی یان پیناسه کی یان شروقه کر نه کی نه.

پیته هه لواسینا بابه تین تفافکر و پاشه بند (هه مایم)

هندهک جارا نه گهر گروقه، به لگه نامه، یان روهنکر نه کا کار تی که ر دناف ده قیدا بهیته گونجاندن، دی بیته سه ده ما بار گران کرنی وه دی پیگر با خوینه ری ب بابه تی فه هه تا راده په کی سهخت و دژوار که تن، دقتی رهوشیدا و هسا باشتره نهف تشته مینا هه قبه ند ب ده قتی فه بهیته هه لواسین. فی کاری ژی دوو قازانج هه نه، قازانج پیه کی دهق زور زیدو بارگران نابیت وه قازانجی دووی ژی بابهت و ناهه روکا ده قتی دی هه ره کی خو ژ پالپشتیا قان هه قبه ندا هه را به هه مه ند بیت.

برباردان سه بارهت وی چه ندی کو ئایا نهف تشتین جورا و جور دناف ده قیدا جهی وان بهیته فه کرن یان پیته بهیته هه لواسین؟ کاره کی گرنگه و دقتیت نهف کاره ژ هه می ئاله کی فه بهیته هه لسه نگانندن، نه گهر تشتین

میانانی خشتین ناماری و بین مینا وان زورو گهلهک بن کوفه کرنا جهی ژیرا کاره کئی سهخت و دژوار بیت وه بیسته سهدهما ئالوزی یان سهر لیتشواندنن باشتره کو مینا هه قبه ند پتیه بهینه هه لواسین.

وهسا باشه ههر هه قبه ندهک ژ بهر بهر کئی جودا دهست پیبکهت، ههروهسا پیدقییه هه قبه ند بکه فنه دیماهیکا بهشین کتیبی.

ههلسهنگاندن و پیدا چوونه نه

چیدبیت نقیسکار د داریتنا بابه تی خودا دوو چاری شاشی، یان زیده بیژی یان زیده گاشی یان لنگه ری یان دووباره کرنه قی یان ههر کیماسیه کا دی ببیت، له ورا یا فهره و پیدقییه نقیسکار بهری ههر کهسه کئی دی مینا ره خنه گر نه مینا خوینه ری ئاسایی ههر ل دهستپیکئی ههتا دیماهیکی کتیبیا خو ب ئاوایه کئی زانستی و ره خنه گرانه ههلسهنگینیت وه زور هویر و کویر و دویر پیدا بچیته فیه و فیه خوینیت، دا بهری ههفساری کاری ژ دهستی وی دهرکه قیت بکاریت ب سهر نه تفایشین ویدا ههلببیت وه کونین وی فیه چنیت.

چاخی فیه خویندنن دئ بو نقیسکاری خو یا بیتن کا کی رسته بی لنگه ره، ل کیری نیشانه ژیرا نه هاتیه دانان، ل کیری پتر پیدقی ب بهلگه و گرؤقان ههیه، ل کیری داریتن یا خاف و سسته، ل کیری په یقین لاوازو زیده هاتینه نقیسین، ل کیری پیدقی ب زیده کرنن و کیمکرنن ههیه.

ژ نالی پاک و خاقینیا زمانی ژی فیه فیه خویندن زورا پر مفایه خوش فیه خویندن نقیسینن دئ پترو باشتر ریکئی بو نقیسکاری تهخت که تن کو ب ساناهی بکاریت ب سهر که ندو کورو تاسه و هه قده ژیین خودا ههلببیت و بکاریت ب ریکا دهست کاری کرنه قی سهر ژنوی جوانی و ههژیاتیه کا پتر به خشیته دهقا خو یا نقیسی.

ههلبهت ئەقی کاری پیدقی ب دهمی و هه دارن ههیه، ئانکو نابیت نقیسکار ب لهز و بهزو ههل و بهل سهردا چوونه کا سهرقهیی دناف ناههروکا بابه تی خودا بکهت، چونکی هنگی نه دویره نه کاریت زهقییا نقیسینا خو ژ تشتین زیان بهخش ئاده و بژاره بکهت.

ئه گهر ئه و بهرهمی پیشکشی جشاکئی دکهت خودانی خهسلهت و ناسنامه کا دیارو بهرچاف نه بیت، وهه می خودانی هه فگرتن و تهف ب هه قرا یا هه ماهه نگ نه بیت، ههروهسا ب ههژیاتیا خو نه کاریت هه بوونا خو دقادی دا ب سهلببیت، مسوگر دئ بهرهمی وی بی کیم رنگ و دهنگ بیت وهنه دویره ماندی بوونا وی یا چند سال و مهها به لاش بچیت.

له ورا یا فهره نقیسکار مینا دادوهه کئی خودان وژدان و بی لایه ن ل دیا قویناغا نیزیک بوونه فا بابه تی وی ل وهشانندن و به لاقه کرنن، خو دانسته جهی بهرپر سه کئی دهزگه هه کئی وهشانندن یان سهر نقیسکاره کئی توندن گو قاره کئی و وهسا هزر بکهت و لیکبده ته فیه کو بهرهمه کئی ژیرا هاتی و پیدقییه ئه و بریاری بدهت کا ئه و بهرهم بی ژ ههژی به لاقه کرنییه یان نه؟ بی په سنده یان نه ژ ههژییه؟ مه رجین به لاقه کرنن تیدا هه نه یان نه؟ ئه گهر مه رجین به لاقه کرنن تیدا هه بن دقیت چ کاره ک ژیرا بهینه کرن.

ب فی ئاواپی کتیبیا خو بیخیته دبن لیشه کولین و ههلسهنگاندن و هه لشکافتنه کا زانستیدا و مینا زترینگری چاوا ب ئاگره کئی خورت و پر گرو تین زیری خو ژ هه می ژهنگ و پیساتیه کئی پاقر دکهت وهسا ئه و ژی بهرهمی خو ژ هه می لنگه ریبه کئی قورتا بکهت (۱).

(۱) احمد سمیعی - آیین نگارش.

شە خویندنا دېماھیکن

پاشی نغیسینا دانا دەست نغیس ب کامپیۆتەرئ گەرەکه هەردوو دانە یا دەست نغیس و ئەوا ب کامپیۆتەرئ هاتیه نغیسین بهیینه هەقەبەرکرن. پاشی زۆر ب هویری نغیسکار ب دەقا کامپیۆتەرئیدا بچیتەقە، ژ بەرکو چیدبیت هەندەک پرتین دەقی هاتبنە برین، یان سەرە بابەت هاتبنە لیک گوهرین، یان ژى هژمارین بەرپەر ب هەلە هاتبنە نغیسین، یان ژى ژ ئالى رینغیسى قە دووچارى شاشیى بییت. ب هەر حال نەدویره ب هەلە شاشیین مەزن کەقبنە تیدا، قیجا دقیت بەرپەر ب بەرپەر هەروەسا خال ب خال نغیسکار بریکا قەخویندنئ ل راستی و دروستیا بەرھەمى خوژ ئالى نغیسینى قە پشت راست بییت بەری بەرھەمى وى بچیتە دین دەزگەھى چاپیدا.

دانانا پیرستی بۆ سەرە بابەتان

پیدقییە نغیسکار دناڤ چوارچوبى خستەکیدا پیرستەکى بۆ سەرە بابەتین بەرھەمى خوچیکەت دگەل دیارکنا هژمارا بەرپەری دەھەمبەر هەر ناڤ و نیشانەکیدا. ئەڤ پیرستە چ ل دەستپیکا کتیبى بیت چ ل دېماھیکا کتیبى بیت نەئاریشەیه، لى وەسا باشترە ئەگەر ل بەراھیکا کتیبى بیت، چونكى ئەڤ پیرستە هەم دى خوینەرا ب ناڤەرۆکا بابەتین کتیبى خو ئاشناکەتن، هەم دى خوینەر بریکا قى پیرستى زویتر کارن بابەتین جەھى مەبەستا خو پەیدا بکەن.

چیکرنا فەرھەنگۆکەکى کارەکى فەرە

ئەگەر نغیسکار ل دېماھیکا کتیبى خوڤا فەرھەنگۆکەکى بو وان پەیشان چیکەت ئەوین رمان ئالۆزو دژوار، دى زۆر ھاریکاریا خوینەرین کتیبى خو کەتن دا کو باشترە ھەژیر لى تیبگەھن، چونكى ھەر چقاس ب زمانەکى

پەتى و زەلال و دەلال نغیسیبیت رەنگە رامانا ھەندەک پەیشا بۆ زۆر کەسا نەیا دیار بیت، چونكى ئاستى زانینا ھەمى ئەندامین جشاکى نەمینا ھەقە، لەورا ھەبوونا قى فەرھەنگۆکى ژ بلى خەسلەتى شارەزا کرنى، ھەژبەتیهکا دى دەتە کتیبى، چونكى ئەو پەیقین دناڤ قى فەرھەنگۆکیدا دەیتە راقەکرن و شرۆڤەکرن بۆ خوینەرین خو دى بنە ژیدەرەکى پیرانینا و دى ب سەر رامانا وان ھەلبن.

نغیسینا ژیدەرین مفا ژى هاتیه وەرگرتن

پیدقییە نغیسکار زۆر ب وژدان و دەست پاکى و نیاز پاکى قە ئیمارئى ب ھەمى وا ژیدەرەن بکەت ئەوین بووینە سەرۆکانى بۆ ئاڤدانا زەقییا کتیبایو. دگەل دیارکنا ناڤى ژیدەری و خودانى ژیدەری، داکو ب چ تەرز ماڤى وان وندا نەبییت و حەقى وان نەھیتە خوارن.

ھەروەسا چاوا وى بەھرە و سەرەدەری دگەل ژیدەری کرە، گەرەکە وەسا ئیمارئى پى بکەتن بى کیم و زیدەکرن.

نغیسکار چاوا دکارى خو بى نغیسینیدا دقیت مەرۆڤەکى راستگۆبیت، وەسا ژى د بەھرە وەرگرتنیدا ژ ژیدەرەن دقیت بەرى رەنج و خزمەتا کەسین دى قەنە شیریت، وە ھەر تشتەک ئەگەر ژ بەرھەمى رەزى ھزرا وى نەبییت گەرەکە زۆر ب قالا بىژى و راشکاوى ئیمارئى پى بکەت، چونكى ئەڤ چەندە ھەم دى باوەریا خوینەرا ب خو ب ھیزکەتن ھەم دى بابەتئ خوژ خاپاندنى و چەواشە کارى قورتال کەتن.

لەورا دقیت بى رادە نغیسکار دقى واریدا مەرۆڤەکى ساخلەم بیتن، وەسا ژى باشە ئەگەر ژیدەر ب زمانین جودا جودا بن ل دىڤ ھەڤ بەیینه ریزەندیکرن وە ژیدەرین ھەر زمانەکى جودا بەیینه نغیسین و خودانین وان بەیینه دیارکرن.

ناشرۆك

5	پيشگووتن
9	نقىسىن ھۆنەرە يان بەھرەبە ؟
11	زمان ناميرى نقىسىنىتپە
12	قوبناغىن دەستپىكرنا نقىسىنى
12	نقىسىنا ھزرى
12	نقىسىنا زانستى - دىكۆمىنتى
12	نقىسىنا ھزرى - زانستى
13	ھزرا نقىسىنى
14	چ بنقىسىن
14	چاوا بنقىسىن
14	بۆكى بنقىسىن
15	د چ رەوش و ھەل و مەرج دابنقىسىن
15	ھەلبىژاردا ناقتى بابەتى
16	پىزانىن و خەزىنا ھزرى يا نقىسكارى
17	تەركىزا ھزرى كرنە سەر بابەتەكى بتنى
18	ھەلبىژارتنا بابەتى
20	ژىتدەر
22	پىلان و بەرنامەرىژى
23	پىنگەھاندن و دەرپىنا رامانان
24	لوژىك بكارىنانان
26	تەرزى نقىسىنى
26	زمانى زانستى
26	زىممانى تورەبى
26	زمانى عامى
29	راستپىژى و دىلسۆزى
30	سادە نقىسىن

31	تاو بەلگ ب نقىسىنى قە نەئىنان
33	خۆ پاراستن ژ پىژى و زىدەبىژى
33	كورتكرنەقەو درىژكرنەقە
35	رەووان نقىسىن و تىداچوونە خوار
36	تەرزسازى و لئاندن
37	ھەلبىژارتنا پەيف و دەرپىنا
41	كارتىكرنا زمانى وەرگىرانى
43	ئىلھام وەرگرتن ژ زمان و فەرھەنگى خەلكى
45	يەكەتيا زمانى
46	رىنقىس
47	رىزمان
49	سەدەمىن پالدىرو پشتىقان بۆ نقىسكارى
49	بژارەكرن و نقىسىنا خالىن گىرنگ و كارتىكەر
50	بەھرە وەرگرتن ژ كىتەبخانى
50	دەزگەھىن وەشانى
50	راھاتن ل سەر قەخویندىنى
51	زانىنا پىتر ژ زمانەكى
52	بەھرە وەرگرتن ژ ئەزمونىن كەسىن سەرکەفتى
53	كەنگى بنقىسىن
54	ل كىرى بنقىسىن
56	پاراستنا ناھەرۆكى ژ تىشتى نەراست
57	ھىماو نىشانە دانان دناث نقىسىنى دا
61	پشكا ئىكى نىشانەو خالبەندى
69	پشكا دووىن بەشەندىكرنا نقىسىنى
69	رستە
69	پەرەگراف
74	پشك
75	پيشگووتن

75 ل ديف ههڻ ريزه نديڪرنا بابه تين ڪتبي
76 هڙمار بؤ به ريه ڀان دانان
76 نقيسيٺا سه ره باسٺن ڀشڪ و بابه تان
77 خسته چيڪرن
77 وٺنه و ڪه ڦال
78 راقه ڪرنا په يڦ و زاراقين عاسي و ڦه دهر
78 بيڻه هه لواسيٺا بابه تين ثقافڪه ر و ڀاشبه نڊ
79 هه لسه نگانڊن و پيدا چونه ڦه
81 ڦه خونڊنا ديمهه ڪي
81 دانانا پيرستي بؤ سه ره بابه تان
81 چيڪرنا فه رهه نگوڪه ڪي ڪاره ڪي فه ره
82 نقيسيٺا ڙيده رين مفا ڙي هاتيه وه رگرتن

پرت	بەش، پشک
تورە	ئەدەب
تېگەھ	چەمەک
تاقەت	موکم
تا	لق
تەقن	هەری
تراژیدیا	کارەسات
تەتەر	پۆستچی
تەنا	ئارام
تەرز	شێو، رەنگ
تەقایی	گشتی
تیدیەن	تیبینی
تیکنالیای	ئالۆز
جاویدان	نەمر
جارس	بیتزار
جەرباندن	ئەزموون
جەمبوون	کۆمبوون
چقاس	چەند
چوپر	خار، لار
چک	هشک، زوها
چما	بۆچی
حیسیلە	بەری سینگۆشین خانى
خۆیا	دیار، رۆهن
خاپاندن	لیباندن، سەردابرن
خړش	بجى بەر
خودیک	ئاوینە
خەتەر	مەشخەل
خۆرسکی	سروشتی
دەرز	تیک، شەق

فەرھەنگۆک

کوردى	کوردى
نال	رەخ، لایەن
نەربینی	باش، ئیجابی
ئافراندن	داهیتان
ئادە	بژارەکرن
ئەکتیف	چالاک
ئازریان	ووروژان
ئیمارە	ئامارە
ئاشۆپ	خەیاڵ
ئاوا	شێو، تەرز
ئۆل	ئایین
ئاکنجی	نیشتەجی
بناسە	ئەگەر
بەنۆک	فاریزە
بەرۆقازی	بەپێچەوانەو
بووبەر	قەومین، روویدان
بیاف	زەمبەنە
بالەتە	تازە پتەگەهشتی
بێدەر	جۆخین
پیتکۆل	بزاڤ، خەبات
پیتپەلانک	دەرەجین قادرمی
پیشەر	قیاس، ئەندازە
پەسنین	پیتپەلگوتن
پەسن	وەسف
پویتە	گرنگی، بایەخ

دیار، خوځا	عەیان
پیتوبست	فەر
کلتور	فەرھەنگ
زۆر، گر	فەرە
پاقتوکن	فەوژارتن
نامۆ، غەریب	فەدەر
جوداھی	فافییر
راشکاوی	قالا بیژی
بەتال، بۆش	قالا
سەرداچووی	قاپی
بەرھەم	قەرپیز
گۆزەپان	قاد
زێدە گۆشینیە ناڤینک	قەرەپەست
لنگەر	قۆپ
رازی	قایل
سەرۆکانی	قولەتین
رزی	کیفکی
قەكەفتن، بیچارەبوون	کولەخە
عومبارا گەفی و قویتی ژفستانئ	کار
جوان، رند	کەشخە
نیگار	کەڤال
شیان	کارین
ماندی	کەسیرە
تا	کەل
بەلگە	گروڤە
بەرەف نشیف شۆربوونە قە	گلیپ
چلەپوویە	گۆپینک
نەتقاف	لنگەر
مەنطق	لوژیک

دۆرھیتل	باروودۆخ، واقع
داعویران	قووتدان
دۆم دار	بەردەوام
دابیخ	ئاریشە
دیروک	میتروو
داخبار	کارلیکری، متاثر
رک	زۆر عاسی
رژد	سۆر
رفانک	رەفە
روویەت	رۆخسار
رەھمەن	گونجیان
زین	زەبەن
زەپەر	بە پار
زێرەقان	پاسەوان
زەنگین	دەولەمەند
ژیبیار	شارستانیەت، تەمەدن
سەوک	جۆرە نانەکە
سەبقی	توقی چیبووی
سترین	شیلان
سوپیچ	تاوان
سەرەدەری	هەلس و کەوت، تعامل
سەقا	کەش
سەدەم	ئەگەر، بناسە
سەخمەراتی	پێخامەتی
شاش	نەزان
شەنگست	بناغە
شۆپ	رێگا
شەوتەن	سۆتن
شەپزە	بە سەرۆبەر، ئالۆز

لیپرامان	تیفکرین، ته ماشاکرن
لیهره	خازیار
مللی	شه‌عبی
مالبات	خیزان
مه‌حتهل	گیروو
میناک	نمونه
مانده‌ل	ئینکار
مژیل	خه‌ریک
نه‌رنی	خراپ، سلبی
نه‌پهن	به‌زر، وندا
نیپین	هیثقدان
نه‌مازه	تایبته
وه‌شانندن	به‌لافه‌کرن
وه‌ستیک	ده‌ستییکا پیاچونئی
وه‌غه‌ر	کوچ، سه‌فه‌ر
وه‌سا	وه‌توتف، واه
وه‌ریتیج	عاسی، قورس
وه‌رار	گه‌شه
هیخاز	فیترخواز
هه‌لکشافتن	دیش‌گه‌ران
هه‌لوه‌شبان	خراپیوون، فه‌رشبان
هه‌ژی	شایسته
هیثان	سه‌یدا، ماموستا
هه‌فکیف	به‌رامبه‌ری هه‌ف
هه‌قبه‌ر	وه‌کفه‌ف
هه‌قبه‌ندی	په‌یوه‌ندی
هه‌مبیز	با‌وه‌ش
هه‌مبز	نیزیک

ژئیده‌ر

- ۱- احمد سمیعی، آیین نگارش.
- ۲- د. بهرام طوسی، هنر نوشتن.
- ۳- د. محمد جعفر، د. محمد مهدی، راهنمای نگارش و ویرایش.
- ۴- حسن منصور، انشا و نامه‌نگاری بنفشه.
- ۵- خالبه‌ندی پراکتیکی، ریتیوار سیوه‌یلی، مصلح ئیروانی.